

Βρυξέλλες, 2.12.2020
COM(2020) 710 final

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

**Η ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση
Μια εργαλειοθήκη ευκαιριών**

{SWD(2020) 540 final}

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη και η διευκόλυνση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών είναι ένας εκ των κύριων στόχων του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης της ΕΕ που κατοχυρώνεται στη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹. Το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων εξασφαλίζει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου². Επίσης, τα αποτελεσματικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης είναι απαραίτητα για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και αποτελούν προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη. Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη πρέπει να διατηρηθεί και να συμβαδίζει με τις εξελίξεις, συμπεριλαμβανομένου του ψηφιακού μετασχηματισμού που επηρεάζει όλες τις εκφάνσεις της ζωής μας.

Την τελευταία δεκαετία, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη αναγνώρισαν την ανάγκη για αποτελεσματικά συστήματα απονομής της δικαιοσύνης και ανέλαβαν ορισμένες πρωτοβουλίες που απέφεραν θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης. Ωστόσο πολλά μένουν ακόμη να γίνουν. Επιπλέον, πέραν των άμεσων επιπτώσεων στην υγεία και την οικονομία, η κρίση COVID-19 δημιούργησε πληθώρα προκλήσεων, μεταξύ άλλων και για τα συστήματα απονομής δικαιοσύνης, τόσο στην Ένωση όσο και πέραν των άμεσων συνόρων της.

Από τη μία πλευρά η πανδημία COVID-19 ανέδειξε για την ΕΕ την ανάγκη επιτάχυνσης των εθνικών μεταρρυθμίσεων για την ψηφιοποίηση του χειρισμού των υποθέσεων από τις δικαστικές αρχές, της ανταλλαγής πληροφοριών και εγγράφων με τους διαδίκους και τους δικηγόρους και της συνεχούς και εύκολης πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους³. Με τον τρόπο αυτό, έδωσε επιπλέον ώθηση στις προσπάθειες που καταβάλλουν τα κράτη μέλη να αξιοποιήσουν στο έπακρον τα εργαλεία της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στα συστήματα απονομής δικαιοσύνης. Από την άλλη πλευρά, ο σημαντικός αντίκτυπος στη λειτουργία των εθνικών συστημάτων απονομής δικαιοσύνης έχει δυσμενείς επιπτώσεις στη διασυνοριακή δικαστική συνεργασία στην ΕΕ, με αποτέλεσμα πολλές υποθέσεις να καθυστερούν και να ορθώνονται εμπόδια στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη τόσο για τους πολίτες όσο και για τις επιχειρήσεις⁴.

Συνεπώς, η κρίση COVID-19 ανέδειξε την ανάγκη για ενίσχυση της ανθεκτικότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης σε ολόκληρη την ΕΕ. Πρόβαλε επίσης τη σημασία της περαιτέρω συνεργασίας της ΕΕ με τους διεθνείς εταίρους της και της προώθησης βέλτιστων πρακτικών και σε αυτόν τον τομέα πολιτικής. Η δικαιοσύνη αποτελεί μείζονα συνιστώσα για

¹ Άρθρο 67 της ΣΛΕΕ.

² Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 391–407).

³ Βλ. Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου – Η κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση [COM(2020) 580 final].

⁴ Προκειμένου να εκπονήσει επισκόπηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα εθνικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης κατά τη διάρκεια της κρίσης COVID-19, η Επιτροπή συγκέντρωσε πληροφορίες σχετικά με τον αντίκτυπό της και τα εθνικά μέτρα για την αντιμετώπισή της:

https://e-justice.europa.eu/content_impact_of_the_covid19_virus_on_the_justice_field-37147-el.do

Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, για παράδειγμα, ενώ κανένα κράτος μέλος δεν έχει γενικά αναστείλει την εκτέλεση των παραδόσεων, σε ορισμένες περιπτώσεις δεν κατέστη εφικτή η μεταφορά του καταζητούμενου στη χώρα έκδοσης, κυρίως λόγω των ταξιδιωτικών περιορισμών και των ακυρώσεων πτήσεων. Η δυνατότητα υλοποίησης έκαστης μεταφοράς αξιολογήθηκε κατά περίπτωση. Οι μεταφορές διά ξηράς (λ.χ. μεταξύ γειτονικών κρατών) σε γενικές γραμμές συνεχίστηκαν όσο τα σύνορα παρέμεναν ανοιχτά.

τις κοινωνίες που βασίζονται στις ευρωπαϊκές αρχές, αλλά και για μια ανθεκτικότερη οικονομία.

Στις πολιτικές κατευθύνσεις της⁵, η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ανέλαβε να εξασφαλίσει ότι η Ευρώπη «επιδιώκει περισσότερα» αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που προσφέρει η ψηφιακή εποχή εντός των ορίων που επιβάλλουν η ασφάλεια και η δεοντολογία. Η πρόσφατη έκθεση στρατηγικής ανάλυσης προοπτικών 2020⁶ αναγνωρίζει την κρίσιμη σημασία του ψηφιακού μετασχηματισμού των δημόσιων διοικήσεων και των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης σε ολόκληρη την ΕΕ. Η μετάβαση θα πρέπει να είναι επωφελής για όλους, να θέτει ως προτεραιότητα τον άνθρωπο και να δημιουργεί νέες ευκαιρίες για τους διάφορους ενδιαφερομένους. Συνεπώς, θα πρέπει να αφορά ευρύ φάσμα θεμάτων.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο⁷ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁸ έχουν αναγνωρίσει την καίρια συμβολή της ψηφιοποίησης στην επανεκκίνηση και τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας της ΕΕ μετά την κρίση COVID-19.

Στη στρατηγική για την Ένωση Ασφάλειας, που παρουσιάστηκε τον Ιούλιο του 2020, η Επιτροπή δεσμεύτηκε για δράσεις που εξασφαλίζουν ότι οι επαγγελματίες στους τομείς της επιβολής του νόμου και της δικαιοσύνης θα μπορέσουν να προσαρμοστούν καλύτερα στη νέα τεχνολογία, ιδίως μέσω της πρόσβασης σε νέα εργαλεία, να αποκτήσουν νέες δεξιότητες και να αναπτύξουν εναλλακτικές τεχνικές έρευνας⁹.

Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου με τίτλο «Πρόσβαση στη δικαιοσύνη – αξιοποίηση των ευκαιριών της ψηφιοποίησης»¹⁰, της 13ης Οκτωβρίου 2020, διατυπώθηκαν συγκεκριμένες προτάσεις για την αμοιβαία ενίσχυση των πολιτικών που σχετίζονται με την αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη και την ψηφιοποίηση.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό η ΕΕ να προχωρήσει ολοταχώς στην ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης. Παρά την πρόοδο που έχει ήδη συντελεστεί, πολλά μένουν ακόμη να γίνουν, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, για την περαιτέρω ενίσχυση της ανθεκτικότητας των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης και για τη βελτίωση της δυνατότητάς τους να λειτουργούν διαδικτυακά. Η εμπειρία της Επιτροπής όσον αφορά την ηλεκτρονική διακυβέρνηση είναι ότι ο ψηφιακός μετασχηματισμός αποτελεί μία πτυχή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης που αναμένεται να έχει θετικό αντίκτυπο στα συστήματα αυτά. Στο πλαίσιο αυτών των μεταρρυθμίσεων, οι διαδικασίες και ο σχεδιασμός των συστημάτων που τις υποστηρίζουν πρέπει πάντα να αναπτύσσονται με γνώμονα τους πολίτες και τις επιχειρήσεις.

Προκειμένου να αποκομιστούν όλα τα οφέλη των ψηφιακών τεχνολογιών στο πλαίσιο των δικαστικών διαδικασιών, η παρούσα ανακοίνωση έχει διττό στόχο: σε εθνικό επίπεδο, αποσκοπεί στην περαιτέρω ενίσχυση των κρατών μελών ώστε να ωθήσουν τα εθνικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης προς την ψηφιακή εποχή, ενισχύοντας τη συνεργασία

⁵ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_el.pdf

⁶ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/strategic-foresight/2020-strategic-foresight-report_el

⁷ Χάρτης πορείας για την ανάκαμψη – προς μια πιο ανθεκτική, βιώσιμη και δίκαιη Ευρώπη, που εγκρίθηκε στις 23 Απριλίου 2020.

⁸ Ψήφισμα της 17ης Απριλίου 2020 σχετικά με τη συντονισμένη δράση της ΕΕ για την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19 και των συνεπειών της.

⁹ COM(2020) 605 final.

¹⁰ ΕΕ C 342I της 14.10.2020, σ. 1

μεταξύ διάφορων εθνικών δικαστικών αρχών και την υιοθέτηση ψηφιακής τεχνολογίας από τις αρχές αυτές, προς όφελος των πολιτών και των επιχειρήσεων· και, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποσκοπεί στην περαιτέρω ενίσχυση της δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων αρχών. Ο στόχος αυτός συνεπάγεται την περαιτέρω ψηφιοποίηση των δημόσιων υπηρεσιών στον τομέα της δικαιοσύνης, την προώθηση της χρήσης ασφαλούς και υψηλής ποιότητας τεχνολογίας εξ αποστάσεως επικοινωνίας (βιντεοδιάσκεψη), τη διευκόλυνση της διασύνδεσης εθνικών βάσεων δεδομένων και μητρώων, και την προαγωγή της χρήσης ασφαλών διαύλων ηλεκτρονικής διαβίβασης μεταξύ αρμόδιων αρχών.

Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει μια νέα προσέγγιση στην ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης η οποία βασίζεται σε μια «εργαλειοθήκη» – μια ολοκληρωμένη δέσμη νομικών και χρηματοοικονομικών μέσων και μέσων ΤΠ, που προορίζονται για χρήση από διάφορους παράγοντες των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης, ανάλογα με τις ανάγκες τους.

Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή της ψηφιοποίησης της δικαιοσύνης πρέπει να εξασφαλίζουν τον απόλυτο σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προβλέπονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹¹. Συνεπώς, η συγκεκριμένη προσέγγιση θα εξασφαλίζει de facto ότι όλοι στην Ένωση θα μπορούν να αξιοποιούν στο έπακρον τα νέα ή πρόσθετα ψηφιακά εργαλεία στον τομέα της δικαιοσύνης. Ως εκ τούτου, είναι ουσιαστικής σημασίας να εξασφαλίζεται αποτελεσματική και επί ίσοις όροις πρόσβαση στη δικαιοσύνη και για τα άτομα με αναπηρίες¹². Η συνεκτίμηση των ζητημάτων ασφάλειας στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη ψηφιακών λύσεων στον τομέα της δικαιοσύνης είναι ουσιαστικής σημασίας για την προώθηση της υιοθέτησής τους και την οικοδόμηση της εμπιστοσύνης των πολιτών. Επίσης, με τη βελτίωση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, η ψηφιοποίηση θα συμβάλλει επίσης στην ενίσχυση του κράτους δικαίου στην ΕΕ.

2. ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ

Τα κράτη μέλη παρουσιάζουν ποικίλες εγγενείς προκλήσεις και διαφορές μεταξύ τους. Από το 2013 και μετά, η Επιτροπή δημοσιεύει σε ετήσια βάση έναν πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης¹³, όπου παρουσιάζεται συνοπτικά, μεταξύ άλλων, η κατάσταση της ψηφιοποίησης των δικαστικών συστημάτων στα κράτη μέλη, λόγου χάρη όσον αφορά την ηλεκτρονική πρόσβαση σε αποφάσεις ή την ηλεκτρονική υποβολή και διεκπεραίωση αξιώσεων. Δύο πρόσφατες μελέτες αναλύουν τη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών¹⁴ και ειδικότερα το ζήτημα της ψηφιακής ποινικής δικαιοσύνης¹⁵.

¹¹ Όπως το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το δικαίωμα αμερόληπτου δικαστηρίου και δίκαιης προσφυγής, μεταξύ άλλων για όσους δεν έχουν πρόσβαση σε ψηφιακά εργαλεία ή τις απαραίτητες δεξιότητες για να τα χρησιμοποιήσουν, και λαμβανομένης υπόψη της κατάστασης των ηλικιωμένων και των μειονεκτούντων ατόμων.

¹² Όπως υποδεικνύεται στο άρθρο 13 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, μέλη της οποίας είναι η ΕΕ και όλα τα κράτη μέλη της.

¹³ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_el

¹⁴ *Study on the use of innovative technologies in the justice field* [Μελέτη σχετικά με τη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών στον τομέα της δικαιοσύνης]: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4fb8e194-f634-11ea-991b-01aa75ed71a1/language-en>

Η Επιτροπή διεξήγαγε εμπεριστατωμένη μελέτη και παρουσιάζει χαρτογράφηση της ψηφιοποίησης της δικαιοσύνης σε όλα τα κράτη μέλη στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής¹⁶ που συνοδεύει την παρούσα ανακοίνωση. Η εν λόγω ανάλυση αποκαλύπτει διαφορετικά επίπεδα προόδου μεταξύ των κρατών μελών.

Για παράδειγμα:

- οι πολίτες μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση σε ηλεκτρονικό αρχείο με τις εν εξελίξει υποθέσεις τους σε 10 κράτη μέλη, για κάθε τύπο διαδικασίας αστικού δικαίου,
- στο πλαίσιο του ποινικού δικαίου, τα θύματα μπορούν να έχουν πρόσβαση σε ηλεκτρονικό αρχείο σε επτά κράτη μέλη και οι εναγόμενοι σε εννέα,
- αποδεικτικά στοιχεία μπορούν να υποβληθούν στα δικαστήρια αποκλειστικά σε ψηφιακή μορφή στο πλαίσιο όλων των τύπων ποινικών διαδικασιών σε 13 κράτη μέλη,
- στο αστικό και εμπορικό δίκαιο, ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία γίνονται δεκτά σε όλους τους τύπους διαδικασιών σε 10 κράτη μέλη.

Συνολικά, τα αποτελέσματα παρουσιάζουν ένα ιδιαίτερα ανομοιογενές τοπίο μεταξύ των κρατών μελών. Ο πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης και η χαρτογράφηση υποδεικνύουν ότι πολλοί τομείς της δικαιοσύνης θα μπορούσαν να επωφεληθούν από την περαιτέρω ψηφιοποίηση.

Με ορισμένες εξαιρέσεις¹⁷, ένας τομέας στον οποίο παρατηρείται βραδύτητα ως προς την ψηφιοποίηση σχετίζεται με τα μητρώα και τις βάσεις δεδομένων. Άτομα, επιχειρήσεις και ασκούντες νομικά επαγγέλματα αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην πρόσβαση σε πληροφορίες τις οποίες δικαιούνται. Σε πολλές περιπτώσεις δεν παρέχεται ηλεκτρονική πρόσβαση, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται *de facto* ορισμένες ανεπάρκειες.

Ακόμη ένα πρόβλημα για τον τομέα της δικαιοσύνης στην ΕΕ είναι η επίμονη χρήση αρχείων σε έντυπη μορφή, που εξακολουθούν να κυριαρχούν στις εθνικές και διασυνοριακές δικαστικές διαδικασίες. Στο πλαίσιο νομικών διαδικασιών στην ΕΕ απαιτείται η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρμόδιων εθνικών αρχών, που συχνά περιλαμβάνει τη χρήση τυποποιημένων εντύπων ή μεγάλων όγκων δεδομένων. Εντούτοις, η ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ δεν προβλέπει το μέσο ούτε αναλυτικές ρυθμίσεις για τις εν λόγω διαβιβάσεις. Κατά συνέπεια, οι περισσότερες επικοινωνίες εξακολουθούν να πραγματοποιούνται σε έντυπη μορφή, με αποτέλεσμα να προκαλούνται ανεπάρκειες στις διασυνοριακές ανταλλαγές (κυρίως σε σχέση με την ταχύτητα, την αξιοπιστία, την ιχνηλασιμότητα και το κόστος), να περιπλέκεται η πρόσβαση ατόμων και επιχειρήσεων σε πληροφορίες, και να επιβραδύνονται οι ανταλλαγές μεταξύ των αρχών των κρατών μελών.

Λόγω της απουσίας μακρόπνοου σχεδιασμού και συντονισμού, έχουν αναπτυχθεί ποικίλα εθνικά εργαλεία ΤΠ, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η επίτευξη ταχείας διασυνοριακής διαλειτουργικότητας. Συνεπεία αυτού, η χρήση αρχείων σε έντυπη μορφή σε εθνικό επίπεδο

¹⁵ *Cross-border digital criminal justice* [Διασυνοριακή ψηφιακή ποινική δικαιοσύνη]: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e38795b5-f633-11ea-991b-01aa75ed71a1/language-en>

¹⁶ SWD(2020) 540

¹⁷ Όπως η ψηφιοποίηση των μητρώων επιχειρήσεων των κρατών μελών που διασυνδέονται μέσω του συστήματος διασύνδεσης μητρώων επιχειρήσεων – βλ. τμήμα 3.4 της παρούσας ανακοίνωσης.

έχει αυξηθεί. Προκειμένου να αντιμετωπίσουν το συγκεκριμένο ζήτημα, και ταυτόχρονα να προστατεύσουν τις επενδύσεις που έχουν ήδη κάνει, τα κράτη μέλη διερεύνησαν διάφορες προσεγγίσεις στην ψηφιοποίηση της διασυνοριακής δικαστικής συνεργασίας. Οι προσπάθειες αυτές είχαν κυρίως τη μορφή εθελοντικών πρωτοβουλιών μεταξύ κρατών μελών, ενώσεων ασκούντων νομικά επαγγέλματα και της Επιτροπής. Παρά το γεγονός ότι από την εν λόγω συνεργασία παράχθηκαν ορισμένα αποτελεσματικά εργαλεία (ιδίως το e-CODEX¹⁸), τα κράτη μέλη ακόμη δεν χρησιμοποιούν με συνέπεια τις λύσεις αυτές.

Προκειμένου να στηρίζουν αποτελεσματικά τις οικείες αρχές των κρατών μελών στην καταπολέμηση του διασυνοριακού εγκλήματος, οι οργανισμοί και τα όργανα της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (ΔΕΥ) διαπίστωσαν ότι είναι αναγκαίο οι εν λόγω αρχές να ενισχύσουν τις δυνατότητες ψηφιακής συνεργασίας που διαθέτουν¹⁹. Χρειάστηκε να αντιμετωπίσουν μια σειρά προκλήσεων, όπως την έλλειψη προηγμένων ψηφιακών υποδομών, αξιόπιστων διαύλων επικοινωνίας και απαραίτητων εφαρμογών για την ανταλλαγή αποδεικτικών στοιχείων τόσο μεταξύ των εθνικών αρχών όσο και μεταξύ των εθνικών αρχών και των οργανισμών και οργάνων της ΕΕ. Είναι συνεπώς ουσιαστικής σημασίας, οργανισμοί και όργανα, όπως ο Οργανισμός της ΕΕ για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης (Eurojust), η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (EPPO), η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF) και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη συνεργασία στον τομέα της επιβολής του νόμου (Ευρωπόλ), να συμφωνήσουν επί μιας κοινής προσέγγισης η οποία θα διασφαλίζει την απρόσκοπτη και ασφαλή συνεργασία με τα κράτη μέλη, και παράλληλα θα συμμορφώνεται με το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο, ιδίως όσον αφορά την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Εν κατακλείδι, είναι σημαντικό η ΕΕ και τα κράτη μέλη της να υπερκεράσουν τα εμπόδια αυτά, ώστε η πρόσβαση στη δικαιοσύνη να καταστεί αναπόσπαστο τμήμα της ψηφιακής δεκαετίας της Ευρώπης. Αυτό αφορά όλους τους παράγοντες που εμπλέκονται στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης.

¹⁸ Επικοινωνία μέσω ανταλλαγής δεδομένων σε απευθείας σύνδεση στον τομέα της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης.

¹⁹ Στο πλαίσιο της μελέτης σχετικά με την ψηφιακή ποινική δικαιοσύνη (βλ. υποσημείωση 29) παρατηρήσεις υπέβαλαν, μεταξύ άλλων, οι ακόλουθοι οργανισμοί και όργανα στον τομέα της ΔΕΥ: η Eurojust, η Ευρωπόλ και η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία.

3. ΜΙΑ ΕΡΓΑΛΕΙΟΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Η παρούσα ανακοίνωση προτείνει μια εργαλειοθήκη για την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης, ούτως ώστε να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που προσδιορίζονται ανωτέρω και ο τομέας απονομής της δικαιοσύνης να μεταβεί στην ψηφιακή εποχή. Η Επιτροπή προτείνει μια προσέγγιση η οποία λαμβάνει υπόψη τις διαφορετικές εθνικές συγκυρίες και ικανότητες των κρατών μελών, με απόλυτο σεβασμό προς τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Παράλληλα, προκειμένου να επιτευχθεί ένας πλήρης χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, είναι σημαντικό όλα τα κράτη μέλη να καταβάλλουν προσπάθειες για τη γεφύρωση των υφιστάμενων χάσμάτων στην ψηφιοποίηση, τον περιορισμό του κατακερματισμού μεταξύ εθνικών συστημάτων απονομής δικαιοσύνης, και την αξιοποίηση των ευκαιριών που παρέχονται στο πλαίσιο των συναφών χρηματοδοτικών μηχανισμών της ΕΕ.

Τα εργαλεία της προτεινόμενης εργαλειοθήκης κατατάσσονται γενικά στις εξής κατηγορίες:

1. **Χρηματοδοτική στήριξη στα κράτη μέλη**, για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων δημιουργίας μακροπρόθεσμου αντίκτυπου·
2. **Νομοθετικές πρωτοβουλίες**, για τον καθορισμό των απαιτήσεων της ψηφιοποίησης ώστε να προάγεται η καλύτερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη και η ενισχυμένη διασυνοριακή συνεργασία, μεταξύ άλλων και στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης·
3. **Εργαλεία ΤΠ**, που μπορούν να αναπτυχθούν σε βραχυπρόθεσμο έως μεσοπρόθεσμο ορίζοντα και να χρησιμοποιηθούν σε όλα τα κράτη μέλη. Είναι σημαντικό τα υφιστάμενα και τα νέα εργαλεία ΤΠ να είναι διαλειτουργικά εξ ορισμού, προσβάσιμα σε άτομα με αναπηρίες, επικεντρωμένα στον χρήστη, γρήγορα, ασφαλή, αξιόπιστα, ανθεκτικά και να βασίζονται στα δεδομένα²⁰, καθώς και να διασφαλίζουν την ιδιωτική ζωή, την προστασία των δεδομένων και τη διαφάνεια·
4. **Προώθηση των εθνικών μέσων συντονισμού και παρακολούθησης** ώστε να επιτρέπεται η τακτική παρακολούθηση, ο συντονισμός, η αξιολόγηση και η ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών.

Η εργαλειοθήκη περιλαμβάνει δεσμευτικά και μη δεσμευτικά μέτρα. Ενδεικτικά, η υποχρεωτική ψηφιοποίηση φαίνεται ότι είναι απαραίτητη στον τομέα των διασυνοριακών διαδικασιών δικαστικής συνεργασίας, προκειμένου να επιτρέπεται η αποτελεσματική και ταχεία διασυνοριακή επικοινωνία. Στα εργαλεία που μπορούν να μην είναι δεσμευτικού χαρακτήρα περιλαμβάνονται ευκαιρίες για ανταλλαγή πληροφοριών και βέλτιστων πρακτικών.

Οι δράσεις που σχετίζονται με την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης πρέπει να εφαρμόζονται σε πλήρη συμμόρφωση αφενός με τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το δικαίωμα αμερόληπτου δικαστηρίου και πραγματικής προσφυγής, και αφετέρου με τις αρχές της αναλογικότητας και της επικουρικότητας.

Επιπλέον, η διαδικασία της ψηφιοποίησης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των μειονεκτούντων ομάδων. Οι ψηφιακές τεχνολογίες γίνονται ολοένα πιο φιλικές προς τον

²⁰ Αξιοποιώντας τα αυξανόμενα διαθέσιμα δεδομένα, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή στρατηγική για τα δεδομένα που περιγράφεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Ευρωπαϊκή στρατηγική για τα δεδομένα» [COM(2020) 66 final].

χρήστη και πιο προσβάσιμες σε μεγάλη πλειοψηφία ατόμων, ανεξαρτήτως ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου, καθώς και ολοένα πιο προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρίες. Ταυτόχρονα, θεσμικά, οργανωτικά και τεχνικά μέτρα πρέπει να εξασφαλίζουν την πλήρη πρόσβαση στη δικαιοσύνη για μειονεκτούσες ομάδες και ευάλωτα άτομα, όπως παιδιά ή άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, τα οποία ενδέχεται να μην διαθέτουν τα απαιτούμενα μέσα ή τις ψηφιακές δεξιότητες. Τα θύματα της εγκληματικότητας θα πρέπει επίσης να μπορούν να επωφεληθούν από ψηφιακά εργαλεία, ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες έκαστου θύματος.

Πρέπει να διασφαλίζεται το δικαίωμα αμερόληπτου δικαστηρίου και πραγματικής νομικής προσφυγής. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τις ποινικές διαδικασίες σε ψηφιακό περιβάλλον, θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε να αποφεύγεται οποιαδήποτε παρέμβαση στα δικαιώματα της υπεράσπισης, όπως το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και πρόσβασης σε αποδεικτικό υλικό. Ομοίως, στις αστικές διαδικασίες, θα πρέπει να εξασφαλίζεται η ισότητα των δικονομικών όπλων.

3.1. Χρηματοδοτική στήριξη στα κράτη μέλη

Η ανάπτυξη επαρκών συστημάτων ΤΠ για χρήση στον τομέα της δικαιοσύνης απαιτεί χρόνο και, το σημαντικότερο, πόρους. Συνεπώς, μια ολοκληρωμένη στρατηγική για την επίτευξη της ψηφιοποίησης της δικαιοσύνης στην ΕΕ πρέπει να προβλέπει την **πρόσβαση στη χρηματοδότηση**.

Η ψηφιοποίηση των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης, η υιοθέτηση των υφιστάμενων και η εισαγωγή νέων ψηφιακών λύσεων προϋποθέτουν σημαντικές επενδύσεις σε υποδομές, σχεδιασμό, εφαρμογή, συντήρηση και κατάρτιση²¹. Προκειμένου να συντελεστεί αλλαγή με ικανοποιητικό ρυθμό, χρειάζεται μια διττή προσέγγιση:

- χρηματοδοτική στήριξη στα κράτη μέλη προκειμένου να εκκινήσουν τον πραγματικό ψηφιακό μετασχηματισμό των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης, και
- στήριξη για την εφαρμογή πρωτοβουλιών σε ολόκληρη την ΕΕ.

Θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί κάθε δυνατό μέσο για τη στήριξη της μετάβασης στην ψηφιακή δικαιοσύνη, συμπεριλαμβανομένων των μέσων της νέας πολιτικής συνοχής, των νέων προγραμμάτων «Δικαιοσύνη» και «Ψηφιακή Ευρώπη», καθώς και του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Ο **Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας** έχει στόχο τη στήριξη των εθνικών επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων που είναι απαραίτητες για μια βιώσιμη ανάκαμψη²². Για τον λόγο αυτό, κατά την εκπόνηση των κατευθυντήριων γραμμών που συνδράμουν τα κράτη μέλη στην εκπόνηση και την υποβολή των οικείων σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας για την εφαρμογή του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, η Επιτροπή επισήμανε ότι ο ψηφιακός μετασχηματισμός του τομέα της δικαιοσύνης είναι ένα εκ των πεδίων στα οποία τα κράτη μέλη παροτρύνονται να επικεντρώσουν τις μεταρρυθμίσεις και τις

²¹ Η κατάρτιση των επαγγελματιών του τομέα της δικαιοσύνης στα ψηφιακά εργαλεία και τις τεχνολογίες εξετάζεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο *Διασφάλιση της δικαιοσύνης στην ΕΕ — Στρατηγική για την ευρωπαϊκή δικαστική κατάρτιση 2021-2024* [COM(2020) 713].

²² Η Επιτροπή θα ασκεί έλεγχο προκειμένου να αποτρέπεται η διπλή χρηματοδότηση των ίδιων επενδύσεων. Σκοπός του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας είναι η χρηματοδότηση επιπρόσθετων επενδύσεων και όχι ο παραγκωνισμός επενδύσεων που θα μπορούσαν να υλοποιηθούν μέσω άλλων μηχανισμών.

επενδύσεις²³. Οι εθνικές πρωτοβουλίες στην κατεύθυνση αυτή μπορούν να υπολογίζονται σε περίπου 20 % του στόχου για τις ψηφιακές δαπάνες στο πλαίσιο του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ώστε να επιτευχθεί μια «Ευρώπη έτοιμη για την ψηφιακή εποχή».

Οι προτάσεις της Επιτροπής για τη νέα πολιτική συνοχής για την περίοδο 2021-2027 αναγνωρίζουν την ευρεία ανάγκη για ψηφιοποίηση και ενισχύουν τη σύνδεση με τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, οι οποίες έχουν κατονομάσει την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης ως προτεραιότητα για ορισμένα κράτη μέλη ήδη από το 2016²⁴. Συνεπώς, τα κράτη μέλη θα πρέπει να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις ευκαιρίες κατά τη νέα περίοδο προγραμματισμού, ιδίως στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης²⁵ και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+.

Το Μέσο Τεχνικής Υποστήριξης²⁶ θα παρέχει στήριξη σε όλα τα κράτη μέλη όσον αφορά την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, συμπεριλαμβανομένου του τομέα απονομής δικαιοσύνης. Η Επιτροπή διαθέτει ήδη σημαντική πείρα στην υλοποίηση έργων που σχετίζονται με την ψηφιοποίηση των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης σε αρκετά κράτη μέλη στο πλαίσιο του τρέχοντος Προγράμματος Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων (ΠΣΔΜ).

Η εμπειρία της Επιτροπής όσον αφορά την ηλεκτρονική διακυβέρνηση είναι ότι ο ψηφιακός μετασχηματισμός αποτελεί μία πτυχή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης που αναμένεται να έχει θετικό αντίκτυπο στα συστήματα αυτά (διακυβέρνηση, διαχείριση ανθρώπινων πόρων, διαχείριση υποθέσεων κ.λπ.). Προϋπόθεση για την ψηφιοποίηση των συστημάτων είναι ο ανασχεδιασμός των εν λόγω διαδικασιών και ο σχεδιασμός των συστημάτων που τις υποστηρίζουν, πάντα με γνώμονα τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για τον ψηφιακό μετασχηματισμό χωρίς υψηλού επιπέδου επανασχεδιασμό των διαδικασιών θα έχουν περιορισμένο αντίκτυπο.

Όσον αφορά τις πρωτοβουλίες ψηφιοποίησης που έχουν ενωσιακή διάσταση, θα πρέπει να λαμβάνουν στήριξη μέσω του νέου προγράμματος «Δικαιοσύνη» και του προγράμματος «Ψηφιακή Ευρώπη». Αμφότερα τα μέσα προάγουν την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης, λόγω χάρη στηρίζοντας την καθιέρωση διαλειτουργικών²⁷ λύσεων για αποδοτικότερη διασυνοριακή συνεργασία και για τη διασύνδεση μητρώων και βάσεων δεδομένων. Το πρόγραμμα «Ψηφιακή Ευρώπη» θα παρέχει επίσης ευκαιρίες για την πιλοτική εισαγωγή πολυτομεακών πρωτοβουλιών που αφορούν καινοτόμες τεχνολογίες, ιδίως τεχνολογίες

²³ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/3_en_document_travail_service_part1_v3_en_0.pdf

²⁴ Για την Κροατία από το 2016, την Κύπρο από το 2017, το Βέλγιο από το 2018 και την Ελλάδα από το 2020.

²⁵ Ειδικότερα, υπό τον στόχο πολιτικής «Μια εξυπνότερη Ευρώπη» μέσα από την προώθηση καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού, ειδικός στόχος «Αποκόμιση των οφελών της ψηφιοποίησης για πολίτες, επιχειρήσεις και κυβερνήσεις». Οι επενδύσεις θα πρέπει να είναι συνεπείς προς τις εθνικές ή περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης και να συμβάλλουν στον έξυπνο οικονομικό μετασχηματισμό.

²⁶ Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης [COM(2020) 409 final].

²⁷ Η Επιτροπή έχει ανακοινώσει την πρόθεσή της να αξιολογήσει το ευρωπαϊκό πλαίσιο διαλειτουργικότητας (ΕΠΔ) προκειμένου να αποτιμήσει τη στήριξη που παρέχει σε κυβερνήσεις για τη δημιουργία διαλειτουργικών ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών (ήτοι υπηρεσιών που είναι εξολοκλήρου διαθέσιμες ηλεκτρονικά και μπορούν να χρησιμοποιηθούν από επιχειρήσεις και πολίτες σε κάθε χώρα της ΕΕ). Η εν λόγω πρωτοβουλία θα προτείνει επίσης μια νέα στρατηγική διαλειτουργικότητας για τις κυβερνήσεις της ΕΕ. <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12579-Interoperable-digital-public-services-European-Interoperability-Framework-evaluation-strategy>

βασιζόμενες σε τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης και κατανεμημένου καθολικού (τεχνολογίες αλυσίδας συστοιχιών).

Προτεινόμενες δράσεις	Από ποιον;	Έως πότε;
Στήριξη της παροχής νέων υπηρεσιών για πολίτες και εταιρείες μέσω της ψηφιοποίησης των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης και συναφών δημόσιων υπηρεσιών στο πλαίσιο των μέσων της νέας πολιτικής συνοχής	Επιτροπή / κράτη μέλη	Σε εξέλιξη έως το 2027
Κατά προτεραιότητα συμπερίληψη της ψηφιοποίησης των δράσεων στον τομέα απονομής δικαιοσύνης στα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας	Κράτη μέλη	Σε εξέλιξη έως το 2026
Υποβολή αιτημάτων στο πλαίσιο του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης για την ψηφιοποίηση των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης	Κράτη μέλη	Σε εξέλιξη έως το 2027
Παροχή χρηματοδοτικής στήριξης στο πλαίσιο των προγραμμάτων «Δικαιοσύνη» και «Ψηφιακή Ευρώπη» (2021-2027) για πρωτοβουλίες που διευκολύνουν την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης σε επίπεδο ΕΕ	Επιτροπή / κράτη μέλη	Σε εξέλιξη έως το 2027
Υλοποίηση συγκεκριμένων σχεδίων για την ψηφιοποίηση των εθνικών συστημάτων απονομής δικαιοσύνης και των συναφών δημόσιων υπηρεσιών, λ.χ. ανάπτυξη ηλεκτρονικών μητρώων και βάσεων δεδομένων, συστημάτων διαχείρισης υποθέσεων και ασφαλών διαύλων επικοινωνίας, και εφοδιασμός των δικαστικών αρχών με εργαλεία βιντεοδιάσκεψης και εξασφάλιση της προσβασιμότητας στο πλαίσιο της ψηφιοποίησης	Κράτη μέλη	Σε εξέλιξη έως το 2027

3.2. Ανάδειξη του ψηφιακού διαύλου σε βασική επιλογή στο πλαίσιο της διασυνοριακής δικαστικής συνεργασίας στην ΕΕ

Μέχρι σήμερα, η ψηφιοποίηση των διαδικασιών δικαστικής συνεργασίας βασιζόταν κατά κύριο λόγο σε εθελοντικές πρωτοβουλίες των κρατών μελών²⁸. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή έχει φτάσει στα προφανή όριά της. Επί παραδείγματι²⁹, στον τομέα του αστικού και εμπορικού δικαίου, επτά κράτη μέλη χρησιμοποιούν ψηφιακά εργαλεία επικοινωνίας για όλα τα συναφή νομικά μέσα της ΕΕ κατά την επικοινωνία με άλλες αρμόδιες αρχές, έξι κράτη μέλη χρησιμοποιούν τέτοια εργαλεία σε περιορισμένο βαθμό και επτά δεν τα χρησιμοποιούν καθόλου. Ο κατακερματισμός αυτός προκαλεί μόνιμες ανεπάρκειες – μεταξύ άλλων, η συνεχής χρήση έντυπων μέσων έχει περιττό οικονομικό κόστος και αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Επιπλέον, η χρήση ψηφιακών επικοινωνιακών εργαλείων καθαυτή δεν αντιμετωπίζει τις ανάγκες των πλήρως ψηφιοποιημένων διαδικασιών, για τις οποίες απαιτούνται κατάλληλες νομικές ρυθμίσεις.

²⁸ Επί του παρόντος, ελάχιστα μόνο κράτη μέλη συμμετέχουν σε πιλοτικό έργο για την ψηφιακή ανταλλαγή ευρωπαϊκών διαταγών πληρωμής.

²⁹ Βλ. συνοδευτικό έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

Η Επιτροπή έχει ήδη προτείνει μια νέα προσέγγιση στην ψηφιοποίηση για ορισμένα νομοθετήματα της ΕΕ. Στις 31 Μαΐου 2018 πρότεινε τροποποιήσεις στον κανονισμό σχετικά με την επίδοση ή κοινοποίηση³⁰ και στον κανονισμό για τη διεξαγωγή αποδείξεων³¹. Μεταξύ άλλων, οι εν λόγω κανονισμοί θεσπίζουν ένα νομικό πλαίσιο για την επικοινωνία μεταξύ εθνικών αρχών στον τομέα της διασυνοριακής συνεργασίας. Οι εκτιμήσεις επιπτώσεων της Επιτροπής³² κατέδειξαν με σαφήνεια ότι η υφιστάμενη βασιζόμενη σε έντυπα μέσα συνεργασία παρουσιάζει μια σειρά ανεπαρειών, με δυσμενείς επιπτώσεις σε επίπεδο κόστους και αποδοτικότητας των δικαστικών διαδικασιών. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνάφεια των διαδικασιών σε έναν αυξανόμενο ψηφιακό κόσμο, οι προτεινόμενες τροποποιήσεις αναφέρουν την ηλεκτρονική διαβίβαση ως τον βασικό δίαυλο επικοινωνίας και ανταλλαγής εγγράφων³³. Τον Ιούνιο του 2019, η ΕΕ εξέδωσε την οδηγία για την αναδιάρθρωση και τη δεύτερη ευκαιρία³⁴, η οποία προβλέπει τη διάσωση βιώσιμων επιχειρήσεων σε κίνδυνο και τη χορήγηση δεύτερης ευκαιρίας σε έντιμα άτομα σε πτώχευση. Ένας από τους στόχους της οδηγίας είναι η σταδιακή ψηφιοποίηση των διαδικασιών αφερεγγυότητας, εξέλιξη που θα συμβάλλει στον περιορισμό του κόστους και της διάρκειά τους.

Με βάση την εμπειρία αυτή, όπως ανακοίνωσε στο πρόγραμμα εργασίας της για το 2021³⁵, η Επιτροπή θα προχωρήσει περαιτέρω και θα προτείνει νομοθεσία για την περαιτέρω ψηφιοποίηση των διαδικασιών δικαστικής συνεργασίας σε αστικές, εμπορικές και ποινικές υποθέσεις. Μια τέτοια πρόταση θα μπορούσε:

- Να υποχρεώνει τα κράτη μέλη να χρησιμοποιούν εξ ορισμού **ψηφιακούς διαύλους** για τη διασυνοριακή επικοινωνία και τις ανταλλαγές δεδομένων μεταξύ αρμόδιων εθνικών αρχών·
- Να υποχρεώνει επίσης τα κράτη μέλη να αποδέχονται την **ηλεκτρονική επικοινωνία** για τις διασυνοριακές διαδικασίες που αφορούν άτομα και επιχειρήσεις, χωρίς να αποκλείεται η χρήση χαρτιού·
- Να εγγυάται ότι οι λύσεις και οι αρχές του κανονισμού eIDAS³⁶ αναφέρονται και χρησιμοποιούνται, ειδικότερα:

³⁰ Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1393/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί επιδόσεως και κοινοποίησης στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις («επίδοση ή κοινοποίηση πράξεων») [COM(2018) 379 final].

³¹ Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1206/2001 του Συμβουλίου, της 28ης Μαΐου 2001, για τη συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις [COM(2018) 378 final].

³² SWD(2018) 285 final.

³³ Οι κανονισμοί εκδόθηκαν στα τέλη Νοεμβρίου του 2020.

³⁴ Οδηγία (ΕΕ) 2019/1023 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, περί πλαισίου για την προληπτική αναδιάρθρωση, την απαλλαγή από τα χρέη και τις ανικανότητες ή την έκπτωση οφειλετών, καθώς και περί μέτρων βελτίωσης των διαδικασιών αυτών, και για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 (Οδηγία για την αναδιάρθρωση και την αφερεγγυότητα) (ΕΕ L 172 της 26.6.2019, σ. 18).

³⁵ https://ec.europa.eu/info/publications/2021-commission-work-programme-key-documents_el

³⁶ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της οδηγίας 1999/93/ΕΚ (ΕΕ L 257 της 28.8.2014, σ. 73).

- η αρχή ότι δεν απορρίπτεται η νομική ισχύς και το παραδεκτό ηλεκτρονικού εγγράφου ως αποδεικτικού στοιχείου σε νομικές διαδικασίες μόνο λόγω του γεγονότος ότι είναι σε ηλεκτρονική μορφή,
- η ηλεκτρονική ταυτοποίηση³⁷ και οι ηλεκτρονικές υπογραφές/σφραγίδες θα πρέπει να γίνουν αποδεκτές για την ψηφιακή διαβίβαση δικαστικών εγγράφων και θα πρέπει να συμφωνηθούν τα κατάλληλα επίπεδα διασφάλισης.
- Να παράσχει τη βάση για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, κατά την έννοια του γενικού κανονισμού για την προστασία δεδομένων³⁸ και των εφαρμοστέων κανόνων της Ένωσης για την προστασία των δεδομένων, και καθορίζει τις αρμοδιότητες των διαφόρων υπευθύνων επεξεργασίας και εκτελούντων την επεξεργασία.
- Να εξασφαλίζει ότι όλα τα σημεία ηλεκτρονικής πρόσβασης που δημιουργούνται για χρήση από το ευρύ κοινό καλύπτουν τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες³⁹.
- Προκειμένου να εξασφαλίζεται ότι τα εθνικά συστήματα ΤΠ είναι διαλειτουργικά και δύνανται να επικοινωνούν μεταξύ τους, να διαμορφώσει τη γενική αρχιτεκτονική του υποκείμενου συστήματος ΤΠ για τις ψηφιακές επικοινωνίες.

Το κόστος της διαδικασίας ψηφιοποίησης της δικαστικής συνεργασίας στην ΕΕ οπωσδήποτε δεν θα είναι αμελητέο. Από την άποψη αυτή, τα κράτη μέλη θα πρέπει να μπορούν να επωφεληθούν από τη χρηματοδοτική στήριξη της ΕΕ. Οι γενικές λύσεις ΤΠ που έχουν αναπτυχθεί σε επίπεδο ΕΕ, για χρήση από όλα τα κράτη μέλη, θα μπορούσαν να αποτελέσουν σημαντικό μέτρο για τη μείωση του κόστους.

Προτεινόμενη δράση	Από ποιον;	Έως πότε;
Νομοθετική πρόταση για την ψηφιοποίηση της διασυνοριακής δικαστικής συνεργασίας (βλ. πρόγραμμα εργασίας της Επιτροπής για το 2021)	Επιτροπή	4ο τρίμηνο 2021

3.3. Τεχνητή νοημοσύνη

³⁷ Η ψηφιακή ταυτότητα αποτελεί σημαντικό παράγοντα διευκόλυνσης της ενιαίας αγοράς και μείζονα καταλύτη του ψηφιακού μετασχηματισμού της δημόσιας διοίκησης. Βάσει της πολιτικής εντολής που έλαβε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Επιτροπή θα προτείνει την αναθεώρηση του κανονισμού eIDAS, ούτως ώστε να επιτρέψει στους Ευρωπαίους να επωφεληθούν από μια καθολικά αποδεκτή ευρωπαϊκή ψηφιακή ταυτότητα, η οποία θα μπορεί να χρησιμοποιείται σε όλες τις ηλεκτρονικές διαδικασίες, δημόσιες ή ιδιωτικές, που απαιτούν τη χρήση ηλεκτρονικής ταυτοποίησης και επαλήθευσης της ταυτότητας. Οι εξελίξεις αυτές έχουν επίσης σημασία και βαρύτητα για τον τομέα της δικαιοσύνης και θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

³⁸ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων) (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)

³⁹ Σύμφωνα με τις απαιτήσεις προσβασιμότητας για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών που προβλέπονται στην οδηγία (ΕΕ) 2019/882 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, σχετικά με τις απαιτήσεις προσβασιμότητας προϊόντων και υπηρεσιών (ΕΕ L 151 της 7.6.2019, σ. 70-115).

Όπως υπέδειξε μια μελέτη της Επιτροπής⁴⁰, η ταχύτητα υιοθέτησης νέων τεχνολογιών, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, ποικίλλει τόσο μεταξύ όσο και εντός των κρατών μελών, όμως γενικά είναι παντού βραδεία. Η χρήση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης μπορεί να αποφέρει πολλά οφέλη, όπως η αξιοποίηση των πληροφοριών με νέους και ιδιαίτερα αποτελεσματικούς τρόπους, και να βελτιώσει την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, μεταξύ άλλων περιορίζοντας τη διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών. Παράλληλα, οι δυνατότητες για αδιαφάνεια ή διακρίσεις που εμπεριέχουν ορισμένες εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης μπορεί επίσης να εγκυμονούν κινδύνους και προκλήσεις όσον αφορά τον σεβασμό και την αποτελεσματική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου ιδίως του δικαιώματος αμερόληπτου δικαστηρίου και της δίκαιης προσφυγής⁴¹.

Προκειμένου να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που παρέχουν οι τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης, εξετάζοντας ταυτόχρονα τους συναφείς κινδύνους, στο έγγραφο παρακολούθησης της Λευκής Βίβλου για την τεχνητή νοημοσύνη του Φεβρουαρίου 2020, η Επιτροπή ξεκίνησε δημόσια διαβούλευση και έλαβε απόψεις από ευρύ φάσμα ενδιαφερόμενων μερών σχετικά με τη χρήση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης στον τομέα απονομής δικαιοσύνης ως υπόθεση πιθανής χρήσης υψηλού κινδύνου, ιδίως όταν η χρήση γίνεται στο πλαίσιο διαδικασιών λήψης αποφάσεων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα δικαιώματα των ατόμων⁴². Οι απαιτήσεις που προτείνονται στη Λευκή Βίβλο για την αυξημένη διαφάνεια, ανθρώπινη εποπτεία, ακρίβεια και αρτιότητα των εν λόγω συστημάτων αποσκοπούν στη διευκόλυνση της ευεργετικής χρήσης τους, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων (όπως η απαγόρευση διακρίσεων λόγω φύλου, φυλής, εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού) και των αρχών του κράτους δικαίου και της δέουσας διαδικασίας. Η χρήση εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης μπορεί να παρέχει στήριξη, όμως δεν πρέπει να παρεμβαίνει στην εξουσία λήψης αποφάσεων που διαθέτουν οι δικαστές ή στην ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.

Όπως φαίνεται σε πρόσφατη έρευνα της Επιτροπής⁴³, οι δικαστικές αρχές υιοθετούν ολοένα και περισσότερο εφαρμογές βασισμένες στην τεχνητή νοημοσύνη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον τομέα της δικαιοσύνης παρουσιάζει η ανωνυμοποίηση των δικαστικών αποφάσεων, η μετατροπή του προφορικού λόγου σε κείμενο και η μεταγραφή, η αυτόματη μετάφραση, τα

⁴⁰ *Study on the use of innovative technologies in the justice field* [Μελέτη σχετικά με τη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών στον τομέα της δικαιοσύνης].

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4fb8e194-f634-11ea-991b-01aa75ed71a1/language-en>

⁴¹ Τα ζητήματα αυτά παρουσιάζονται στον ευρωπαϊκό χάρτη δεοντολογίας του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στα δικαστικά συστήματα. Ο Χάρτης περιέχει επίσης κατευθυντήριες γραμμές για την αντιμετώπιση των προκλήσεων και τη χρήση των τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης με τρόπους που διασφαλίζουν τον σεβασμό των δικαιωμάτων όλων των εμπλεκόμενων μερών. <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment>

⁴² Λευκή Βίβλος για την τεχνητή νοημοσύνη — Ευρωπαϊκή προσέγγιση της αριστείας και της εμπιστοσύνης, 19.02.2020, COM(2020) 65 final.

⁴³ Όπως επεξηγείται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την παρούσα ανακοίνωση και στο έγγραφο *Study on the use of innovative technologies in the justice field* [Μελέτη σχετικά με τη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών στον τομέα της δικαιοσύνης]. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4fb8e194-f634-11ea-991b-01aa75ed71a1/language-en>

διαλογικά ρομπότ (chatbots) που υποστηρίζουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, και η αυτοματοποίηση της ρομποτικής διαδικασίας⁴⁴.

Όπως και σε άλλους τομείς, η χρήση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης στον τομέα της απονομής δικαιοσύνης θα μπορούσε να αποδειχτεί ιδιαίτερα επωφελής. Με τον καλύτερο συντονισμό σε επίπεδο ΕΕ θα μπορούσε να αποφευχθεί η αλληλεπικάλυψη των εθνικών προσπαθειών και θα μπορούσαν να δημιουργηθούν σημαντικές συνέργειες. Θα μπορούσε επίσης να εξασφαλιστεί η διαλειτουργικότητα και τελικώς τα αξιολογικά πιλοτικά έργα θα μπορούσαν να μετατραπούν σε πανευρωπαϊκές λύσεις. Πολλές από τις ήδη χρησιμοποιούμενες λύσεις τεχνητής νοημοσύνης βασίζονται σε τεχνολογίες μηχανικής μάθησης, οι οποίες προϋποθέτουν την ενημέρωση των συστημάτων με συναφή δεδομένα. Συνεπώς, θα πρέπει να διερευνηθεί και να επιδιωχθεί η μεγαλύτερη διαθεσιμότητα των δημόσιων συνόλων δεδομένων που παράγονται από το δικαστικό σώμα⁴⁵ προς περαιτέρω χρήση, μεταξύ άλλων, με διάφορες λύσεις τεχνητής νοημοσύνης, σε πλήρη συμμόρφωση με τους κανόνες προστασίας των προσωπικών δεδομένων, όπως προβλέπεται στην ανακοίνωση με τίτλο «Ευρωπαϊκή στρατηγική για τα δεδομένα»⁴⁶.

Παρά το γεγονός ότι τα πλεονεκτήματα της εισαγωγής εφαρμογών βασισμένων στην τεχνητή νοημοσύνη στο δικαστικό σύστημα είναι σαφή, υπάρχουν σημαντικοί κίνδυνοι οι οποίοι συσχετίζονται με την αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων και με την «προληπτική αστυνόμευση» / «προληπτική δικαιοσύνη». Η Επιτροπή είναι της άποψης ότι ορισμένες χρήσεις εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης στον τομέα απονομής δικαιοσύνης εγκυμονούν συγκεκριμένους κινδύνους για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Την ίδια ανησυχία συμμερίστηκαν ενδιαφερόμενοι, όπως ευρωπαϊκοί και εθνικοί δικηγορικοί σύλλογοι, ασκούντες νομικά επαγγέλματα, ακαδημαϊκοί και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, στις αντιδράσεις τους στη δημόσια ανοιχτή διαβούλευση για τη Λευκή Βίβλο σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη (Φεβρουάριος-Ιούνιος 2020)⁴⁷. Ως συνέχεια της Λευκής Βίβλου, η Επιτροπή επεξεργάζεται ένα γενικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση των κινδύνων που εγκυμονούν οι τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης, ιδίως οι εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης υψηλού κινδύνου. Όσον αφορά τις εφαρμογές που συνιστούν υψηλό κίνδυνο, είναι αναγκαίο να αντιμετωπιστούν οι δυνητικές προκαταλήψεις. Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή εξετάζει απαιτήσεις σχετικά με την πιθανή δοκιμή των εφαρμογών, καθώς και την ανάγκη παροχής συναφούς τεκμηρίωσης σχετικά με τους σκοπούς και τις λειτουργίες τους.

Όταν χρησιμοποιείται η μηχανική μάθηση, οι κίνδυνοι να προκύψουν μη ισότιμα αποτελέσματα και δυνητικές διακρίσεις σε βάρος γυναικών και συγκεκριμένων ομάδων, όπως άτομα με καταγωγή από εθνοτικές ή φυλετικές μειονότητες, είναι μεγάλοι και πρέπει να αντιμετωπιστούν. Συνεπώς, θα πρέπει να δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα των δεδομένων κατάρτισης που χρησιμοποιούνται⁴⁸, όπως η αντιπροσωπευτικότητα και η συνάφεια σε σχέση με τον σκοπό και το πλαίσιο της επιδιωκόμενης εφαρμογής και ο τρόπος σχεδιασμού και ανάπτυξης των συστημάτων αυτών, ώστε να εξασφαλίζεται ότι η χρήση τους

⁴⁴ Αυτοματοποίηση διαδικασιών όπως η οργάνωση, ο σχεδιασμός και η διαχείριση μηχανισμών, η ιεράρχηση, η κατηγοριοποίηση και η κατανομή εγγράφων και καθηκόντων από ρομπότ.

⁴⁵ Στο πλαίσιο της εφαρμογής της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1024 για τα ανοικτά δεδομένα και την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα (ΕΕ L 172 της 26.6.2019, σ. 56).

⁴⁶ COM(2020) 66 final.

⁴⁷ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12270-White-Paper-on-Artificial-Intelligence-a-European-Approach/public-consultation>

⁴⁸ Η ποιότητα των δεδομένων κατάρτισης θα πρέπει να είναι συναφής, ακριβής και αντιπροσωπευτική σε σχέση με τον σκοπό και το πλαίσιο της επιδιωκόμενης εφαρμογής.

συμμορφώνεται απόλυτα προς τα θεμελιώδη δικαιώματα. Η αδιαφάνεια ορισμένων εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης μπορεί να αποτελέσει πρόκληση όταν πρόκειται για την ανάγκη αιτιολόγησης αποφάσεων, την ισότητα των δικονομικών όπλων όσον αφορά διαδικούς σε δικαστικές διαδικασίες, και άλλες αρχές. Είναι αναγκαίο να υπάρχουν οι κατάλληλες διασφαλίσεις που εγγυώνται την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της ίσης μεταχείρισης και της προστασίας των δεδομένων, και εξασφαλίζουν την υπεύθυνη και ανθρωποκεντρική ανάπτυξη και χρήση των εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης όπου η χρήση τους κρίνεται κατ' αρχήν σκόπιμη.

Ωστόσο, η λήψη της τελικής απόφασης πρέπει να εξακολουθήσει να αποτελεί δραστηριότητα ελεγχόμενη από τον άνθρωπο. Μόνο ένας δικαστής μπορεί να εγγυηθεί τον πραγματικό σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, να εξισορροπήσει τα συγκρουόμενα συμφέροντα και να αποτυπώσει τις συνεχείς μεταβολές της κοινωνίας στην ανάλυση μιας υπόθεσης. Ταυτόχρονα, είναι σημαντικό οι δικαστικές αποφάσεις να εκδίδονται από δικαστές που κατανοούν πλήρως τις εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης και όλες τις πληροφορίες που λαμβάνονται υπόψη σε αυτές, τις οποίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν στο πλαίσιο της εργασίας τους ώστε να αιτιολογήσουν τις αποφάσεις τους. Η χρήση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης δεν πρέπει να αποτρέπει τους δημόσιους φορείς από την αιτιολόγηση των αποφάσεών τους. Συνεπώς, είναι σημαντικό δικαστές και εισαγγελείς να εκπαιδεύονται στη χρήση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης⁴⁹.

Παρά το γεγονός ότι τα ζητήματα αυτά θα αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω ανάλυσης, μπορούν ήδη να προταθούν ορισμένα στοχευμένα μέτρα, όπως τα εξής:

Προτεινόμενες δράσεις	Από ποιον;	Έως πότε;
Ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και διδαγμάτων που αντλούνται σχετικά με τη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών στον τομέα της δικαιοσύνης από κράτη μέλη, θεσμικά όργανα της ΕΕ, οργανισμούς και όργανα στον τομέα της ΔΕΥ, και ευρωπαϊκές οργανώσεις των νομικών επαγγελματιών· για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή θα οργανώσει τριμηνιαία διαδικτυακά σεμινάρια με εμπειρογνώμονες ανά θέμα	Επιτροπή / κράτη μέλη / οργανισμοί ΔΕΥ	1ο τρίμηνο 2021 και μετά
Διερεύνηση τρόπων αύξησης της διαθεσιμότητας συναφών μηχαναγνώσιμων δεδομένων που παράγονται από το δικαστικό σώμα με στόχο την καθιέρωση αξιόπιστων λύσεων μηχανικής μάθησης τεχνητής νοημοσύνης για χρήση από ενδιαφερόμενα μέρη, όπως δικαστικές αρχές και ασκούντες νομικά επαγγέλματα, συμπεριλαμβανομένου του ιδιωτικού τομέα	Επιτροπή / κράτη μέλη	2021 και μετά

3.4. Καλύτερα εργαλεία ΤΠ για την πρόσβαση σε πληροφορίες μέσω της διασύνδεσης μητρώων

⁴⁹ COM(2020) 713

Προκειμένου να ασκούν τα δικαιώματά τους και να έχουν πλήρη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, οι πολίτες χρειάζονται πρόσβαση στην πληροφόρηση. Ήδη μπορούν να χρησιμοποιούν εργαλεία ενημέρωσης του κοινού, όπως το EUR-Lex⁵⁰, που παρέχει πρόσβαση σε νομικές πληροφορίες, και η ευρωπαϊκή διαδικτυακή πύλη ηλεκτρονικής δικαιοσύνης (e-Justice⁵¹) που παρέχει πληροφορίες σχετικά με τη δικαιοσύνη, όμως χρειάζονται καλύτερους και αποτελεσματικότερους τρόπους πρόσβασης σε πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα και σε έγγραφα. Στο πλαίσιο αυτό, είναι επίσης σημαντικό να εξασφαλίζεται η προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρίες. Οι επιχειρήσεις χρειάζονται τα ψηφιακά εργαλεία προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση σε πληροφορίες, να αλληλεπιδρούν με εθνικές αρχές και να απολαμβάνουν αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Η ψηφιακή πρόσβαση στη δικαιοσύνη μπορεί να διευκολύνει λειτουργίες, να περιορίσει το κόστος και τις κανονιστικές επιβαρύνσεις, και να ενισχύσει την πρόσβαση στην ενιαία αγορά για όλες τις επιχειρήσεις, ιδίως τις ΜΜΕ. Οι ασκούντες νομικά επαγγέλματα πρέπει να δύνανται να παρέχουν στους πελάτες τους τη βέλτιστη δυνατή στήριξη, ιδίως όσον αφορά την επικοινωνία με τα δικαστήρια και την υποβολή εγγράφων με ασφάλεια και αποτελεσματικότητα. Είναι σημαντικό οι εθνικές και ευρωπαϊκές αρχές να διαθέτουν κατάλληλα εργαλεία ώστε να επικοινωνούν με ασφάλεια πέραν των συνόρων και να ανταλλάσσουν αποδεικτικά στοιχεία και έγγραφα. Οι οργανισμοί της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων χρειάζονται αποδοτικά μέσα τόσο για να στηρίζουν τις εθνικές αρχές όσο και για να συνεργάζονται αποτελεσματικά μεταξύ τους.

Την τελευταία δεκαετία, παράλληλα με τις εργασίες τους στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης⁵², η Επιτροπή και τα κράτη μέλη ανέλαβαν ορισμένες πρωτοβουλίες οι οποίες έχουν αποδώσει θετικά αποτελέσματα στην ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης⁵³. Πολίτες, δημόσιες αρχές και επιχειρήσεις ήδη επωφελούνται από ψηφιακά εργαλεία που ενισχύουν τη διαφάνεια, διευκολύνουν την πρόσβαση σε αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και περιορίζουν καθυστερήσεις και περιττές διοικητικές δαπάνες. Ενδεικτικά, η διαδικτυακή πύλη ηλεκτρονικής δικαιοσύνης αποτελεί την κύρια ενωσιακή πηγή νομικών και πρακτικών πληροφοριών στον τομέα της δικαιοσύνης για το κοινό γενικά. Παρέχει επίσης πρόσβαση σε διασυνδεδεμένα μητρώα, μεταξύ άλλων μέσω του συστήματος διασύνδεσης μητρώων επιχειρήσεων (BRIS)⁵⁴, το οποίο συγκεντρώνει τα μητρώα

⁵⁰ <https://eur-lex.europa.eu/>

⁵¹ <https://e-justice.europa.eu/>

⁵² Παρόλο που η ηλεκτρονική διακυβέρνηση εξετάζει τη συνολική διαδικασία του ψηφιακού μετασχηματισμού των δημόσιων διοικήσεων, είναι αναγκαίο να δοθεί τομεακή έμφαση. Η ηλεκτρονική δικαιοσύνη επικεντρώνεται στην ψηφιοποίηση των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης, στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ δικαστικών και άλλων αρμόδιων αρχών, και στις δημόσιες υπηρεσίες που σχετίζονται με δικαστικές διαδικασίες. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το έργο της Επιτροπής στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης είναι διαθέσιμες στον σύνδεσμο: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/egovernment_el
<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/egovernment-action-plan>

⁵³ Πέραν της εφαρμογής αρκετών διαδοχικών στρατηγικών και σχεδίων δράσης στον τομέα της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης [επί του παρόντος η στρατηγική για την ηλεκτρονική δικαιοσύνη για την περίοδο 2019-2023 (Συμβούλιο, 2019/C 96/04) και το σχέδιο δράσης 2019-2023 για την ευρωπαϊκή ηλεκτρονική δικαιοσύνη (2019/C 96/05)].

⁵⁴ Θεσπίστηκε με την οδηγία 2012/17/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2012, για την τροποποίηση της οδηγίας 89/666/ΕΟΚ του Συμβουλίου και των οδηγιών 2005/56/ΕΚ και 2009/101/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τη διασύνδεση των κεντρικών και των εμπορικών μητρώων καθώς και των μητρώων εταιρειών (ΕΕ L 156 της 16.6.2012, σ. 1), που έχει πλέον κωδικοποιηθεί από την οδηγία (ΕΕ) 2017/1132 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2017, σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δίκαιου (ΕΕ L 169 της 30.6.2017, σ. 46).

επιχειρήσεων κρατών μελών και χωρών του ΕΟΧ, παρέχει στο κοινό πρόσβαση σε πληροφορίες για περισσότερες από 20 εκατομμύρια επιχειρήσεις σε ολόκληρη την Ευρώπη, και επιτρέπει στα μητρώα επιχειρήσεων να ανταλλάσσουν πληροφορίες για διασυνοριακές υποθέσεις.

Από τα αποθετήρια νομολογίας έως τα στοιχεία των επιχειρήσεων, τα κράτη μέλη ήδη χειρίζονται έναν αριθμό μητρώων και βάσεων δεδομένων που περιέχουν πληροφορίες δημόσιου ή ειδικού ενδιαφέροντος. Όλα αυτά βοηθούν τα άτομα και τις επιχειρήσεις και συχνά είναι σημαντικά για το έργο των ασκούντων νομικά επαγγέλματα. Πολλά τέτοια μητρώα έχουν ήδη μεταφερθεί στο διαδίκτυο και σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν ήδη καθιερωθεί ή καθιερώνονται διασυνδέσεις σε ολόκληρη την ΕΕ.

Τα κράτη μέλη ανταλλάσσουν πληροφορίες σχετικά με ποινικά μητρώα από τον Απρίλιο του 2012⁵⁵ χρησιμοποιώντας λογισμικό εφαρμογής αναφοράς που διαθέτει η Επιτροπή⁵⁶. Η προσέγγιση αυτή ενισχύθηκε τον Απρίλιο του 2019, με την έκδοση κανονισμού⁵⁷ για τη θέσπιση κεντρικού συστήματος εντοπισμού των κρατών μελών που διαθέτουν πληροφορίες σχετικά με καταδικαστικές αποφάσεις εις βάρος υπηκόων τρίτων χωρών και ανιθαγενών (ECRIS-TCN)⁵⁸. Ομοίως, η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ αρχών και η πρόσβαση σε πολύγλωσσες πληροφορίες διευκολύνθηκαν με το σύστημα διασύνδεσης μητρώων επιχειρήσεων (BRIS), το οποίο παρέχει πρόσβαση σε περισσότερες από 20 εκατομμύρια εταιρείες περιορισμένης ευθύνης της ΕΕ, και με το σύστημα διασύνδεσης των μητρώων αφερεγγυότητας (IRI)⁵⁹. Οι οδηγίες (ΕΕ) 2019/1151⁶⁰ και 2019/2121⁶¹ εισάγουν νέες απαιτήσεις για την ψηφιοποίηση των μητρώων επιχειρήσεων και για την παροχή πληροφοριών μεταξύ των μητρώων επιχειρήσεων και στο κοινό μέσω του συστήματος BRIS⁶². Η διασύνδεση των κτηματολογίων (LRI) εφαρμόζεται πιλοτικά από μικρό αριθμό κρατών μελών, όμως θα πρέπει να επεκταθεί σε ολόκληρη την ΕΕ προκειμένου οι

⁵⁵ Βάσει της απόφασης-πλαίσιο του Συμβουλίου 2009/315/ΔΕΥ (ΕΕ L 93 της 7.4.2009, σ. 23) και της απόφασης του Συμβουλίου 2009/316/ΔΕΥ (ΕΕ L 93 της 7.4.2009, σ. 33).

⁵⁶ Η δεύτερη έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του ECRIS θα εκδοθεί σύντομα.

⁵⁷ Κανονισμός (ΕΕ) 2019/816 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τη θέσπιση κεντρικού συστήματος εντοπισμού των κρατών μελών που διαθέτουν πληροφορίες σχετικά με καταδικαστικές αποφάσεις εις βάρος υπηκόων τρίτων χωρών και ανιθαγενών (ECRIS-TCN), με σκοπό τη συμπλήρωση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Πληροφοριών Ποινικού Μητρώου, και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1726 (ΕΕ L 135 της 22.5.2019, σ. 1).

⁵⁸ Το σύστημα ECRIS-TCN τελεί υπό ανάπτυξη από τον οργανισμό eu-LISA.

⁵⁹ Κανονισμός (ΕΕ) 2015/848 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας (ΕΕ L 141 της 5.6.2015, σ. 19-72).

⁶⁰ Οδηγία (ΕΕ) 2019/1151 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 όσον αφορά τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και διαδικασιών στον τομέα του εταιρικού δικαίου (ΕΕ L 186 της 11.7.2019, σ. 80-104).

⁶¹ Οδηγία (ΕΕ) 2019/2121 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2019, για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 όσον αφορά τις διασυνοριακές μετατροπές, συγχωνεύσεις και διασπάσεις (ΕΕ L 321 της 12.12.2019, σ. 1-44).

⁶² Η οδηγία (ΕΕ) 2019/1151 επιτρέπει και ενισχύει τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και διαδικασιών στην ενιαία αγορά. Η εν λόγω οδηγία καθιστά εφικτή την εξ ολοκλήρου ηλεκτρονική υποβολή των απαιτούμενων από τα μητρώα επιχειρήσεων. Η οδηγία παρέχει νέες λειτουργίες στο σύστημα διασύνδεσης των μητρώων επιχειρήσεων (BRIS), όπως οι νέες ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ των μητρώων επιχειρήσεων της ΕΕ i) σχετικά με αποκλεισμένους διευθυντές, ii) διασυνοριακά υποκαταστήματα και μεταβολές των στοιχείων εταιρειών, iii) νέα σύνολα δεδομένων εταιρειών που διατίθενται δωρεάν μέσω της διεπαφής αναζήτησης της διαδικτυακής πύλης ηλεκτρονικής δικαιοσύνης (e-Justice). Η οδηγία (ΕΕ) 2019/2121 ενισχύει περαιτέρω το σύστημα BRIS με νέα ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των μητρώων επιχειρήσεων της ΕΕ και νέων δημόσιων πληροφοριών όσον αφορά τις διασυνοριακές μετατροπές, συγχωνεύσεις και διασπάσεις.

δυνατότητές του να αξιοποιηθούν στο έπακρον. Η οδηγία (ΕΕ) 2015/849⁶³ προβλέπει την υποχρέωση των κρατών μελών να διασυνδέσουν τα εθνικά αρχεία πραγματικών δικαιούχων. Το σύστημα διασύνδεσης των μητρώων πραγματικών δικαιούχων (BORIS) θα λειτουργεί ως κεντρική υπηρεσία αναζήτησης για όλες τις συναφείς πληροφορίες. Με τον τρόπο αυτό θα ενισχυθεί η διαφάνεια του πραγματικού δικαιούχου για την καλύτερη πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Η πρόσβαση στην εθνική δικαστική νομολογία με μηχαναγνώσιμο τρόπο είναι μία ακόμη προϋπόθεση, μεταξύ άλλων, για μεγαλύτερη διαφάνεια, για την ομοιόμορφη εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου και για την ανάπτυξη διαλειτουργικών συστημάτων ΤΠ. Το αναγνωριστικό ευρωπαϊκής νομολογίας (ECLI)⁶⁴, ένα ενιαίο αναγνωριστικό που χρησιμοποιεί τον ίδιο αναγνωρίσιμο μορφότυπο για όλα τα κράτη μέλη και τα δικαστήρια της ΕΕ, αναπτύχθηκε προκειμένου να διευκολύνει την ορθή παραπομπή σε αποφάσεις δικαστηρίων. Η Επιτροπή θα εξετάσει τρόπους προώθησης της χρήσης του ECLI και ενδέχεται να καταστήσει τη χρήση του υποχρεωτική.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να θέσουν σε προτεραιότητα τη δημιουργία ηλεκτρονικών μητρώων και βάσεων δεδομένων. Οι ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων προσφέρονται για εύκολη αναζήτηση, ελαχιστοποιούν τον χρόνο και το κόστος για τους χρήστες και είναι ανθεκτικές σε κρίσεις όπως η COVID-19. Η ψηφιοποίηση βάσεων δεδομένων και μητρώων αποτελεί προϋπόθεση για τη διασύνδεσή τους σε επίπεδο ΕΕ προς όφελος των διασυνοριακών χρηστών και για τη στήριξη της ενιαίας αγοράς. Ο κανονισμός για την ενιαία ψηφιακή θύρα⁶⁵ απαιτεί την πλήρη ψηφιοποίηση της διεπαφής χρήστη σε ορισμένα βασικά γεγονότα της ζωής και σε διαδικασίες για τους διασυνοριακούς χρήστες. Οι διασυνδέσεις περιορίζουν επίσης τον κίνδυνο της απάτης διευκολύνοντας τη στοχευμένη αναζήτηση σε διάφορες χώρες ταυτόχρονα.

Η ψηφιοποίηση μητρώων και βάσεων δεδομένων είναι βασικός καταλυτικός παράγοντας για την επίτευξη της αρχής «μόνον άπαξ» και της δημιουργίας ευρωπαϊκών χώρων δεδομένων στον τομέα της δικαιοσύνης σύμφωνα με την ανακοίνωση «Ευρωπαϊκή στρατηγική για τα δεδομένα».

Επιπλέον, όποτε είναι εφικτό, τα κράτη μέλη θα πρέπει να καταφεύγουν στη χρήση βιντεοδιασκέψεων. Η χρήση βιντεοδιασκέψεων στις δικαστικές διαδικασίες, όταν επιτρέπονται από τον νόμο, περιορίζει σημαντικά την ανάγκη για επιβαρυντικά και δαπανηρά ταξίδια και μπορεί να διευκολύνει τις διαδικασίες. Ενώ πολλές λύσεις βιντεοδιάσκεψης χρησιμοποιούνται ήδη σε εθνικό επίπεδο, το σχέδιο δράσης «ηλεκτρονική

⁶³ Οδηγία (ΕΕ) 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της οδηγίας 2006/70/ΕΚ της Επιτροπής (ΕΕ L 141 της 5.6.2015, σ. 73-117).

⁶⁴ Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τη θέσπιση του Αναγνωριστικού Ευρωπαϊκής Νομολογίας (ECLI) και μιας ελάχιστης δέσμης ενιαίων μεταδεδομένων για τη νομολογία (ΕΕ C 360 της 24.10.2019, σ. 1).

⁶⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1724 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 2ας Οκτωβρίου 2018, για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1024/2012 (ΕΕ L 295 της 21.11.2018, σ. 1-38).

δικαιοσύνη»⁶⁶ για την περίοδο 2019-2023 αναφέρει τη χρήση της βιντεοδιάσκεψης στις διασυνοριακές διαδικασίες ως προτεραιότητα. Ωστόσο, για τον σκοπό αυτό θα απαιτηθεί η ανάπτυξη εθνικών συστημάτων σε στενό συντονισμό σε επίπεδο ΕΕ, ώστε να εξασφαλίζεται αμοιβαία εμπιστοσύνη, διαλειτουργικότητα και ασφάλεια. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη θα πρέπει να ανταλλάσσουν τακτικά πληροφορίες σχετικά με τις εν εξελίξει εργασίες στον συγκεκριμένο τομέα, καθώς και βέλτιστες πρακτικές. Η χρήση βιντεοδιασκέψεων δεν θα πρέπει να παραβιάζει το δικαίωμα αμερόληπτου δικαστηρίου και τα δικαιώματα υπεράσπισης, όπως το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του, εμπιστευτικής επικοινωνίας με δικηγόρο, υποβολής ερωτήσεων σε μάρτυρες και αμφισβήτησης των πειστηρίων.

Προτεινόμενες δράσεις	Από ποιον;	Έως πότε;
Πλήρης συμμετοχή των κρατών μελών στο σύστημα διασύνδεσης των μητρώων αφερεγγυότητας που προβλέπει ο κανονισμός (ΕΕ) 2015/848	Κράτη μέλη	30 Ιουνίου 2021
Αναβάθμιση του συστήματος BRIS για τη στήριξη νέων λειτουργιών σύμφωνα με την οδηγία (ΕΕ) 2019/1151	Επιτροπή / κράτη μέλη	Πρώτη δέσμη αλλαγών: 1 Αυγούστου 2021 Δεύτερη δέσμη αλλαγών: 1 Αυγούστου 2023
Αναβάθμιση του συστήματος BRIS για τη στήριξη νέων λειτουργιών σύμφωνα με την οδηγία (ΕΕ) 2019/2121	Επιτροπή / κράτη μέλη	31 Ιανουαρίου 2023
Πλήρης συμμετοχή των κρατών μελών στη διασύνδεση των κτηματολογίων	Επιτροπή / κράτη μέλη	2024
Ενθάρρυνση των κρατών μελών ώστε να αναπτύσσουν δυνατότητες τηλεδιάσκεψης σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, σε στενή συνεργασία μεταξύ τους και, όποτε είναι εφικτό, να χρησιμοποιούν τη χρηματοδότηση της ΕΕ για τον σκοπό αυτό	Κράτη μέλη	1ο τρίμηνο 2021 και μετά

3.5. Εργαλεία ΤΠ για ασφαλή διασυνοριακή συνεργασία σε αστικές, εμπορικές και ποινικές υποθέσεις

Αναγωγή του e-CODEX σε εργαλείο αναφοράς για την ασφαλή ψηφιακή επικοινωνία σε διασυνοριακές δικαστικές διαδικασίες

Το e-CODEX αποτελεί το κύριο εργαλείο για τη θέσπιση ενός διαλειτουργικού, ασφαλούς και αποκεντρωμένου δικτύου επικοινωνίας μεταξύ εθνικών συστημάτων ΤΠ σε διασυνοριακές αστικές και ποινικές διαδικασίες⁶⁷. Πρόκειται για μια δέσμη λογισμικού που καθιστά εφικτή τη σύνδεση μεταξύ εθνικών συστημάτων, επιτρέποντας στους χρήστες, όπως δικαστικές αρχές, ασκούντες νομικά επαγγέλματα και μέλη του κοινού, να αποστέλλουν και

⁶⁶ Σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή ηλεκτρονική δικαιοσύνη 2019-2023 (ΕΕ C 96 της 13.3.2019, σ. 9).

⁶⁷ Το e-CODEX αναπτύχθηκε και συντηρείται με χρηματοδοτική στήριξη από την ΕΕ.

να λαμβάνουν έγγραφα, νομικά έντυπα, αποδεικτικά στοιχεία και λοιπές πληροφορίες με γρήγορο και ασφαλή τρόπο. Το e-CODEX χρησιμοποιείται ήδη από το σύστημα ηλεκτρονικής ανταλλαγής ψηφιακών πειστηρίων (eEDES) και από ορισμένα πιλοτικά έργα⁶⁸. Προορίζεται επίσης για τη στήριξη του αποκεντρωμένου συστήματος ΤΠ που προβλέπεται να θεσπιστεί στο πλαίσιο των νέων κανονισμών σχετικά με την επίδοση ή κοινοποίηση και για τη διεξαγωγή αποδείξεων.

Επί του παρόντος, το e-CODEX τελεί υπό τη διαχείριση μιας σύμπραξης κρατών μελών και άλλων οργανισμών⁶⁹. Προκειμένου να διασφαλίσει τη μακροχρόνια βιωσιμότητά του, η Επιτροπή έχει εκδώσει πρόταση⁷⁰ για την ανάθεση της περαιτέρω ανάπτυξης και συντήρησης του συστήματος στον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη λειτουργική διαχείριση συστημάτων ΤΠ μεγάλης κλίμακας στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (eu-LISA)⁷¹. Είναι σημαντικό η νομοθεσία αυτή να βρίσκεται σε ισχύ ενόψει της προβλεπόμενης ανάληψης του e-CODEX από την eu-LISA από την 1η Ιουλίου 2023 και, συνεπώς, η Επιτροπή θα συνεργαστεί στενά με τους συννομοθέτες για την παρακολούθηση της πρότασής της. Επιπλέον, η επικείμενη στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο θα παράσχει ένα εγκάρσιο πλαίσιο, συνοδευόμενο από νομοθετικές προτάσεις για την περαιτέρω ενίσχυση της ασφάλειας των συστημάτων δικτύου και πληροφοριών.

Διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής του συστήματος eEDES

Το **σύστημα ηλεκτρονικής ανταλλαγής ψηφιακών πειστηρίων (eEDES)** είναι ένα εργαλείο ΤΠ με το οποίο οι αρχές των κρατών μελών μπορούν να ανταλλάσσουν με ασφάλεια ευρωπαϊκές εντολές έρευνας, αιτήσεις αμοιβαίας νομικής συνδρομής και συναφών αποδεικτικών στοιχείων σε ψηφιακή μορφή. Προς το παρόν, οι αρχές αποστέλλουν αιτήσεις και λαμβάνουν αποδεικτικά στοιχεία μέσω ταχυδρομείου ή ηλεκτρονικά, (βραδείες) διαδικασίες που δεν εξασφαλίζουν πάντα τα απαραίτητα επίπεδα ασφάλειας. Στο πλαίσιο αυτό και δεδομένης της εντεινόμενης ανάγκης για ταχεία εξασφάλιση ψηφιακών πειστηρίων σε διασυνοριακές ποινικές διαδικασίες, τα κράτη μέλη απηύθυναν έκκληση για τη δημιουργία μιας ασφαλούς πλατφόρμας⁷². Το eEDES είναι σχεδιασμένο ώστε να ενισχύει άμεσα την αποδοτικότητα και την ταχύτητα των υφιστάμενων διαδικασιών συνεργασίας,

⁶⁸ Το σύστημα e-EDES (για την ανταλλαγή ευρωπαϊκών εντολών έρευνας και για αιτήσεις αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής σε ποινικές διαδικασίες): την εθελοντική ψηφιακή ανταλλαγή αξιώσεων στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής και της διαδικασίας μικροδιαφορών· το iSupport (ένα ηλεκτρονικό σύστημα διαχείρισης υποθέσεων και ασφαλούς επικοινωνίας για τη διασυνοριακή είσπραξη υποχρεώσεων διατροφής).

⁶⁹ Αυστρία, Βέλγιο, Κροατία, Τσεχία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Τζέρζι, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Κάτω Χώρες, Νορβηγία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Ισπανία, Τουρκία, Ηνωμένο Βασίλειο· Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Συμβούλιο των Συμβολαιογραφικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁷⁰ Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με ένα ηλεκτρονικό σύστημα επικοινωνίας για διασυνοριακές αστικές και ποινικές διαδικασίες (σύστημα e-CODEX), και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1726 [COM(2020) 712].

⁷¹ Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1726 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη λειτουργική διαχείριση συστημάτων ΤΠ μεγάλης κλίμακας στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (eu-LISA), και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1987/2006 και της απόφασης 2007/533/ΔΕΥ του Συμβουλίου και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1077/2011 (ΕΕ L 295 της 21.11.2018, σ. 99–137).

⁷² Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με τη βελτίωση της ποινικής δικαιοσύνης στον κυβερνοχώρο (9 Ιουνίου 2016)

<https://www.consilium.europa.eu/media/24300/cyberspace-en.pdf>

διασφαλίζοντας παράλληλα την ασφάλεια των ανταλλαγών και επιτρέποντας την επαλήθευση της γνησιότητας και της ακεραιότητας των διαβιβαζόμενων εγγράφων. Έχει επίσης σχεδιαστεί κατά τρόπο ώστε να είναι διαλειτουργικό με τα εθνικά συστήματα διαχείρισης υποθέσεων. Όλα τα κράτη μέλη θα πρέπει να συνδεθούν σύντομα με το eEDES προκειμένου να δημιουργηθεί πραγματική προστιθέμενη αξία για την ΕΕ.

Το σύστημα eEDES θα πρέπει να αναπτυχθεί περαιτέρω. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να επεκταθεί ώστε να επιτρέπει την ασφαλή επικοινωνία μεταξύ των αρμόδιων αρχών και των παρόχων συναφών υπηρεσιών στο πλαίσιο του νέου κανονισμού για τα ψηφιακά πειστήρια⁷³, όταν αυτός εγκριθεί, και μεταξύ των αρχών των κρατών μελών και των συναφών οργανισμών στον τομέα της ΔΕΥ. Στο μέλλον, οι τεχνικές συνιστώσες που έχουν αναπτυχθεί για το σύστημα eEDES θα μπορούσαν να εξελιχθούν σε επαναχρησιμοποιούμενα εργαλεία για την ψηφιοποίηση των διασυνοριακών αστικών, εμπορικών και ποινικών νομικών πράξεων στην ΕΕ. Από την άποψη αυτή, το μελλοντικό πεδίο εφαρμογής του eEDES θα περιγράφεται στη νομοθετική πρόταση για την ψηφιοποίηση των διαδικασιών δικαστικής συνεργασίας.

Προτεινόμενη δράση	Από ποιον;	Έως πότε;
Στήριξη των κρατών μελών με την ανάπτυξη και την επέκταση κοινών εργαλείων ψηφιοποίησης της διασυνοριακής συνεργασίας σε αστικές, εμπορικές και ποινικές υποθέσεις (βάσει των εργασιών στο σύστημα eEDES)	Επιτροπή	2024

3.6. Ψηφιακή ποινική δικαιοσύνη

Ο εκσυγχρονισμός των ψηφιακών εργαλείων για τη διασυνοριακή συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών σε ποινικές έρευνες και διαδικασίες σε ολόκληρη την ΕΕ είναι μείζονος σημασίας υπό το φως των εξελισσόμενων απειλών για την ασφάλεια και του ρυθμού μεταβολής της τεχνολογίας. Οι οργανισμοί και τα όργανα στον τομέα της ΔΕΥ, όπως η EPPO, η Eurojust και η Ευρωπόλ, πρέπει να διαθέτουν τον κατάλληλο εξοπλισμό προκειμένου να φέρουν εις πέρας την αποστολή τους, να συνεργάζονται τόσο μεταξύ τους όσο και με τις αρχές των κρατών μελών, και να εξασφαλίζουν τον συντονισμό σε ποινικές υποθέσεις.

Τα κάτωθι μέτρα έχουν προσδιοριστεί ως τα πλέον επείγοντα στο πεδίο του ποινικού δικαίου:

- Υπάρχει ευρεία συναίνεση⁷⁴ όσον αφορά την ανάγκη για εκσυγχρονισμό του **συστήματος διαχείρισης υποθέσεων της Eurojust (CMS)**. Για τον σκοπό αυτό

⁷³ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε τον κανονισμό για τα ψηφιακά τεκμήρια τον Απρίλιο του 2018 [COM(2018)225 final 2018/0108 (COD)]. Το Συμβούλιο κατέληξε σε μια γενική προσέγγιση στον κανονισμό στο Συμβούλιο ΔΕΥ στις 7 Δεκεμβρίου 2018. Η πρόταση κανονισμού συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο των εκκρεμών προτάσεων προτεραιότητας του προγράμματος εργασίας της Επιτροπής για το 2021.

⁷⁴ Κατόπιν συζητήσεων σχετικά με την έννοια της «ψηφιακής ποινικής δικαιοσύνης» στο Συμβούλιο ΔΕΥ τον Δεκέμβριο του 2018, η Επιτροπή ξεκίνησε την εκπόνηση μελέτης, σε στενή συνεργασία με τη Eurojust. Η

απαιτείται χρηματοδότηση. Η Επιτροπή θα επιδιώξει να στηρίξει τη Eurojust στο έργο αυτό, μεταξύ άλλων μέσω του προγράμματος «Ψηφιακή Ευρώπη»⁷⁵,

- **οι συνδέσεις «σύμπτωσης / απουσίας σύμπτωσης» (hit/no-hit)**⁷⁶ μεταξύ των συστημάτων CMS της Eurojust, της Ευρωπόλ και της EPPO θα διασφαλίζουν ότι οι εν λόγω οργανισμοί είναι ανά πάσα στιγμή ενήμεροι για όλες τις συνδέσεις μεταξύ των ερευνών ή των διώξεων επί των οποίων εργάζονται, σύμφωνα με τις αντίστοιχες εντολές τους. Οι διασυνδέσεις αυτές, οι οποίες θα επιτρέπουν στους εν λόγω οργανισμούς να διαπιστώσουν κατά πόσον υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ των πληροφοριών που διαθέτουν και των πληροφοριών άλλων οργανισμών και οργάνων της ΕΕ, ήδη προβλέπονται στις περισσότερες αντίστοιχες νομικές πράξεις για την ίδρυση των συγκεκριμένων οργανισμών – το σημαντικό είναι να εξασφαλιστεί ότι πλέον οι διασυνδέσεις αυτές λειτουργούν όπως προβλέπεται στη νομοθεσία. Επιπροσθέτως, επί του παρόντος δεν υπάρχουν προβλήματα για συνδέσμους σύμπτωσης / απουσίας σύμπτωσης μεταξύ της EPPO και της Ευρωπόλ. Συνεπώς, το νομικό πλαίσιο της Ευρωπόλ θα πρέπει να τροποποιηθεί αναλόγως. Η Επιτροπή θα εξετάσει το ζήτημα αυτό στο πλαίσιο της πρότασής της για ενίσχυση της εντολής της Ευρωπόλ, η οποία θα υποβληθεί τον Δεκέμβριο του 2020.

Η απόφαση του Συμβουλίου σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία όσον αφορά **τα τρομοκρατικά εγκλήματα**⁷⁷ και **το αντιτρομοκρατικό μητρώο της Eurojust** χρήζει βελτίωσης. Η απόφαση του Συμβουλίου είναι από τις ελάχιστες πράξεις που υποχρεώνουν τα κράτη μέλη να ανταλλάσσουν πληροφορίες για οικείες αντιτρομοκρατικές υποθέσεις με την Ευρωπόλ και τη Eurojust και, υπό την έννοια αυτή, αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για τον ρόλο των εν λόγω οργανισμών να συνδράμουν τα κράτη μέλη στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Προκειμένου να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη, όλοι οι παράγοντες πρέπει να συμφωνήσουν επί των πληροφοριών που θα παρέχονται και του σταδίου της διαδικασίας στο οποίο θα παρέχονται. Παράλληλα, πρέπει να εξασφαλίζεται η προστασία και η ασφάλεια των δεδομένων σύμφωνα με την οδηγία για την επιβολή της νομοθεσίας⁷⁸, και το αντιτρομοκρατικό μητρώο της Eurojust πρέπει να ενσωματωθεί με ασφάλεια στο νομικό και τεχνικό της πλαίσιο. Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή θα παρουσιάσει μια νομοθετική πρόταση για τις ανταλλαγές που σχετίζονται με ψηφιακές διασυνοριακές υποθέσεις τρομοκρατίας, και θα προσδιορίσει δυνητικές περαιτέρω βελτιώσεις στο πλαίσιο επεξεργασίας δεδομένων της Eurojust.

έκθεση που προέκυψε (14 Σεπτεμβρίου 2020) παρουσιάζει ένα ολοκληρωμένο σύνολο προκλήσεων που επηρεάζουν ιδιαίτερα τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα, η Επιτροπή προτείνει τις συγκεκριμένες δράσεις που περιγράφονται ακολούθως.

⁷⁵ COM(2018) 434 final.

⁷⁶ Το σύστημα «σύμπτωσης / απουσίας σύμπτωσης» είναι μια προσέγγιση ελάχιστων δεδομένων που κοινοποιεί περιορισμένα στοιχεία και δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Επιτρέπει στην αιτούσα αρχή να επαληθεύσει κατά πόσο υπάρχουν συναφείς πληροφορίες σχετικά με ένα φυσικό πρόσωπο, άλλη οντότητα ή υπόθεση σε ομότιμο/-α σύστημα/-τα ΤΠ ομότιμης αρχής, χωρίς να χρειάζεται η τελευταία να αποκαλύπτει πληροφορίες πέραν της απάντησης «ναι, υπάρχει αντιστοίχιση δεδομένων» ή «όχι, δεν υπάρχει αντιστοίχιση δεδομένων στα αρχεία μας».

⁷⁷ Απόφαση 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 20ής Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία όσον αφορά τα τρομοκρατικά αδικήματα (ΕΕ L 253 της 29.9.2005, σ. 22).

⁷⁸ Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, και την κατάργηση της απόφασης-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ L 119 της 4.5.2016, σ. 89).

Ο σχηματισμός κοινής ομάδας έρευνας (ΚΟΕ) αναγνωρίζεται ευρέως ως ένας εκ των αποτελεσματικότερων τρόπων διεξαγωγής μιας διασυνοριακής έρευνας. Οι ΚΟΕ αποτελούνται από ερευνητές και εισαγγελείς από όλα τα κράτη μέλη και από χώρες εκτός ΕΕ, με τη στήριξη της Ευρωπόλ και της Eurojust, κατά περίπτωση. Η αποδοτικότητά τους θα μπορούσε να ενισχυθεί περαιτέρω με ένα ειδικό περιβάλλον ΤΠ, ειδικά προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους. Με τον τρόπο αυτό, η συνεργασία θα μπορούσε να καταστεί ευκολότερη και ταχύτερη, επιτρέποντας τη σύσταση και την αποτελεσματικότερη εργασία ΚΟΕ, π.χ. μέσω εργαλείων επικοινωνίας και ανταλλαγής και αποθήκευσης εγγράφων/πειστηρίων. Η Επιτροπή σκοπεύει να υποβάλει νομοθετική πρόταση για μια **πλατφόρμα συνεργασίας ΚΟΕ**.

Οι διασυνοριακές ψηφιακές ανταλλαγές θα πρέπει επίσης να προσαρμοστούν ώστε να εξασφαλίζουν **την ανταλλαγή μεγάλων αρχείων**.

Οι ασκούντες νομικά επαγγέλματα θα πρέπει να είναι σε θέση να **ταυτοποιούν και να συνδέουν υποθέσεις**. Οι αρχές επιβολής του νόμου και οι δικαστικές αρχές πρέπει να δύνανται να διαπιστώνουν κατά πόσον ένα δεδομένο άτομο τελεί ήδη υπό έρευνα ή διώκεται σε άλλο κράτος μέλος. Όσον αφορά την ανταλλαγή μεγάλων αρχείων (βλ. ανωτέρω), στη μελέτη της διασυνοριακής ψηφιακής ποινικής δικαιοσύνης έχουν προταθεί κεντρικές και αποκεντρωμένες επιλογές για την αντιμετώπιση του ζητήματος, βάσει ήδη διαθέσιμων αποσπασματικών λύσεων. Οποιαδήποτε πράξη από την άποψη αυτή πρέπει να υλοποιείται σε πλήρη συμμόρφωση με τους εφαρμοστέους κανόνες σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Προτεινόμενη δράση	Από ποιον;	Έως πότε;
Δημιουργία ενός νέου συστήματος διαχείρισης υποθέσεων για τη Eurojust στο πλαίσιο του προγράμματος «Ψηφιακή Ευρώπη»	Επιτροπή / Eurojust	1ο τρίμηνο του 2021 και μετά
Δημιουργία μιας τεχνικής ομάδας εργασίας που θα αποτελείται από την Επιτροπή και από παράγοντες του τομέα της ΔΕΥ για τη στήριξη της εφαρμογής μηχανισμών «σύμπτωσης / απουσίας σύμπτωσης» μεταξύ των συναφών οργανισμών	Επιτροπή, Eurojust, Ευρωπόλ, EPPO, OLAF	1ο τρίμηνο 2021
Ένταξη διασύνδεσης «σύμπτωσης / απουσίας σύμπτωσης» μεταξύ της EPPO και της Ευρωπόλ στο νομικό πλαίσιο της Ευρωπόλ (μένει να επιβεβαιωθεί)	Επιτροπή	4ο τρίμηνο 2020
Νομοθετική πρόταση για τις ανταλλαγές που σχετίζονται με ψηφιακές διασυνοριακές υποθέσεις τρομοκρατίας (βλ. πρόγραμμα εργασίας της Επιτροπής για το 2021)	Επιτροπή	4ο τρίμηνο 2021
Νομοθετική πρόταση κανονισμού σχετικά με μια πλατφόρμα συνεργασίας για τις ΚΟΕ (βλ. πρόγραμμα εργασίας της Επιτροπής για το 2021)	Επιτροπή	4ο τρίμηνο 2021
Προσχέδιο για την ανταλλαγή μεγάλων αρχείων και τη δημιουργία ενός μηχανισμού ελέγχου διασυνοριακών δικαστικών υποθέσεων	Επιτροπή	2021

3.7. Προσωπικός χώρος ηλεκτρονικής δικαιοσύνης

Σε ορισμένα κράτη μέλη, οι πολίτες διαθέτουν ήδη ηλεκτρονική πρόσβαση σε διάφορες υπηρεσίες οι οποίες παρέχονται από δικαστικές και δημόσιες διοικήσεις, π.χ. παροχή επικυρωμένων αντιγράφων (ποινικού μητρώου όταν υποβάλλουν αίτηση για μια θέση απασχόλησης, πιστοποιητικού οικογενειακής κατάστασης, πιστοποιητικού γέννησης ή διαθήκης).

Τέτοιες υπηρεσίες επιτρέπουν εξοικονόμηση χρόνου, είναι προσβάσιμες πανταχόθεν⁷⁹ και είναι διαθέσιμες ακόμη και σε δύσκολες συνθήκες, όπως η πανδημία COVID-19. Ωστόσο, άτομα και επιχειρήσεις συχνά δεν είναι πλήρως ενημερωμένα για την ύπαρξή τους. Επιπλέον, παρά τις υποχρεώσεις των φορέων του δημόσιου τομέα να καταστήσουν τους ιστοτόπους και το περιεχόμενό τους προσβάσιμο για άτομα με αναπηρίες, η αλήθεια είναι ότι πολλά άτομα με αναπηρίες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εμπόδια ως προς τη χρήση του. Η Επιτροπή είναι της άποψης ότι θα πρέπει να θεσπιστεί ένας «Προσωπικός χώρος ηλεκτρονικής δικαιοσύνης» (My e-Justice space) ως σημείο πρόσβασης με συνδέσμους στις διαθέσιμες εθνικές υπηρεσίες. Ο χώρος αυτός θα πρέπει να είναι μέρος της διαδικτυακής πύλης ηλεκτρονικής δικαιοσύνης και η διαχείρισή του να πραγματοποιείται σε στενή συνεργασία με όλα τα κράτη μέλη. Το εργαλείο θα έχει εφαρμογή μόνο σε δικαστικά έγγραφα τα οποία θα μπορεί να συμβουλευτούν και/ή να αποκτήσουν οι πολίτες ή οι νομικοί εκπρόσωποί τους. Δεν θα πρέπει να παρέχει πρόσβαση σε όλα τα δικαστικά έγγραφα που αφορούν ένα άτομο, ιδίως όταν πρόκειται για ποινικές διαδικασίες όπου πρέπει να τηρηθεί ισορροπία ανάμεσα στην εμπιστευτικότητα της έρευνας, στο δικαίωμα του υπόπτου/εναγομένου στην ενημέρωση και την προστασία, και όπου το δίκαιο της ΕΕ προβλέπει ειδικές διατάξεις⁸⁰.

Ως πρώτο βήμα, στη διαδικτυακή πύλη ηλεκτρονικής δικαιοσύνης θα μπορούσε να κοινοποιηθεί μια ολοκληρωμένη συλλογή συνδέσμων προκειμένου να διευκολύνεται η πρόσβαση σε διαθέσιμες εθνικές ηλεκτρονικές υπηρεσίες που παρέχονται από δικαστικές και συναφείς δημόσιες διοικήσεις. Θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο στενότερης σύζευξης του εργαλείου με τα εθνικά συστήματα, ώστε άτομα και επιχειρήσεις να μπορούν να υποβάλουν αιτήματα και να λαμβάνουν έγγραφα απευθείας από τη διαδικτυακή πύλη ηλεκτρονικής δικαιοσύνης. Με τον τρόπο αυτό θα εξασφαλιστεί μια πιο ομοιόμορφη εμπειρία για τους χρήστες σε όλες τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ, καθώς τα εθνικά συστήματα συχνά περιορίζονται στην/στις εθνική/-ές γλώσσα/-ες. Ο στόχος δεν είναι να αντικατασταθούν τα υφιστάμενα ή τα μελλοντικά εθνικά συστήματα.

Ο «προσωπικός χώρος ηλεκτρονικής δικαιοσύνης» θα πρέπει επίσης να διευκολύνει την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε όλες τις διασυνοριακές διαδικασίες εντός ΕΕ, ιδίως όσον αφορά την ευρωπαϊκή διαδικασία μικροδιαφορών⁸¹ και τις ευρωπαϊκές διαταγές

⁷⁹ Με την επιφύλαξη κατάλληλου επιπέδου ασφάλειας, π.χ. χρήση ηλεκτρονικής ταυτοποίησης και εξουσιοδότησης.

⁸⁰ Οδηγία 2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2012, σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (ΕΕ L 142 της 1.6.2012, σ. 1). Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλασίου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ L 315 της 14.11.2012, σ. 57).

⁸¹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 861/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2007, για τη θέσπιση ευρωπαϊκής διαδικασίας μικροδιαφορών (ΕΕ L 199 της 31.7.2007, σ. 1).

πληρωμών⁸². Στο πλαίσιο αυτό, θα παρείχε σε άτομα, επιχειρήσεις και τους νομικούς εκπροσώπους τους ένα σημείο πρόσβασης σε επίπεδο ΕΕ από το οποίο θα μπορούσαν να υποβάλλουν αξιώσεις ηλεκτρονικά και να επικοινωνούν απρόσκοπτα με τις εθνικές αρμόδιες αρχές. Με τον τρόπο αυτό θα μπορούσαν να υπερκεραστούν πρακτικά εμπόδια όσον αφορά τη φιλικότητα προς τον χρήστη και την ταχύτητα εφαρμογής των σχετικών πράξεων· προς το παρόν, οι αξιώσεις αποστέλλονται ταχυδρομικά, γεγονός που ενέχει κινδύνους και εγγενείς καθυστερήσεις.

Προτεινόμενη δράση	Από ποιον;	Έως πότε;
Δημιουργία, στη διαδικτυακή πύλη ηλεκτρονικής δικαιοσύνης, μιας συλλογής συνδέσμων με εθνικές ηλεκτρονικές υπηρεσίες που παρέχονται από τα δικαστήρια και από δημόσιες διοικήσεις	Επιτροπή / κράτη μέλη	2023
Παροχή πρόσβασης σε επίπεδο ΕΕ ώστε άτομα και επιχειρήσεις να μπορούν να υποβάλλουν αιτήματα στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής διαδικασίας μικροδιαφορών και των διαταγών πληρωμών, και να επικοινωνούν ηλεκτρονικά με τις αρμόδιες εθνικές αρχές	Επιτροπή / κράτη μέλη	2024

3.8. Συνεργασία, συντονισμός και εργαλεία παρακολούθησης

Η κατάσταση των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης όσον αφορά την ψηφιοποίηση αποτυπώνεται ήδη τακτικά σε διάφορα πλαίσια παρακολούθησης, όπως ο πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ για τον τομέα της δικαιοσύνης, η έκθεση για το κράτος δικαίου και το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο. Εφόσον αναμένεται περαιτέρω ανάπτυξη ορισμένων εργαλείων ΤΠ, θα είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί συνοχή μεταξύ των διάφορων μέσων, και να προαχθεί η στενή συνεργασία μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ και οργανισμών της ΔΕΥ της ΕΕ, καθώς και ο περαιτέρω συντονισμός μεταξύ των κρατών μελών. Συνεπώς, η Επιτροπή θα συνεχίσει να παρακολουθεί τις εξελίξεις στον τομέα της ψηφιοποίησης των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης και να προάγει τη συνεργασία μέσω νέων πρωτοβουλιών και να διασφαλίζει τον τακτικό απολογισμό.

Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης

Ο πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης παρέχει ήδη συγκριτικά στοιχεία για τις διάφορες πτυχές της ψηφιοποίησης των εθνικών συστημάτων απονομής δικαιοσύνης, όπως η διαθεσιμότητα και η χρήση ΤΠΕ. Από το 2021 η Επιτροπή αποσκοπεί να συμπεριλαμβάνει περισσότερα στοιχεία σχετικά με την ψηφιοποίηση στα κράτη μέλη. Με τον τρόπο αυτό θα είναι εφικτή η ενδεδειγμένη παρακολούθηση των προκλήσεων και των πεδίων στα οποία συντελείται πρόοδος.

Ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με εθνικές πρωτοβουλίες ψηφιοποίησης

⁸² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1896/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, για τη θέσπιση διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής (ΕΕ L 399 της 30.12.2006, σ. 1).

Η Επιτροπή θα υποβάλλει προτάσεις στα κράτη μέλη σχετικά με τη σύσταση ενός ειδικού τμήματος στη διαδικτυακή πύλη ηλεκτρονικής δικαιοσύνης για την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης. Έτσι θα παρέχεται μια ολοκληρωμένη επισκόπηση των έργων και, συνεπώς, θα παρέχεται κίνητρο για διακρατική σύγκλιση.

Υπουργικό φόρουμ για την ψηφιακή δικαιοσύνη και τακτικός απολογισμός

Η ψηφιακή μετάβαση είναι σε εξέλιξη και περιλαμβάνει τη συνεργασία με εταίρους σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο. Η συντονισμένη προσέγγιση για τη στήριξη της ψηφιοποίησης και η συνεχιζόμενη συνεργασία με όλους τους εταίρους είναι μείζονος σημασίας, ενώ χρειάζεται επίσης ισχυρή πολιτική ώθηση.

Το 2021, προκειμένου να διατηρηθεί η δυναμική, η Επιτροπή θα διοργανώσει ένα διαδικτυακό υπουργικό φόρουμ για την ψηφιακή δικαιοσύνη, με συμμετοχές υψηλού επιπέδου από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και βασικούς ενδιαφερομένους. Μακροπρόθεσμα, θα εξετάσει περαιτέρω μορφές συνεργασίας και συντονισμού σχετικά με την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης, δεδομένου ότι οι λύσεις πρέπει, στην πράξη, να είναι επωφελείς για όλους τους ενδιαφερομένους. Μεταξύ των εθνικών και ενωσιακών ζητημάτων που απαιτούν συντονισμό συγκαταλέγονται οι συνεχόμενες εξελίξεις, οι σχεδιαζόμενες δραστηριότητες, οι χρηματοδοτικές ευκαιρίες σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο, και οι προοπτικές επί των μελλοντικών τεχνολογιών. Οι τακτικές ανταλλαγές θα προάγουν την κατανόηση και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, και θα επιτρέπουν την παρακολούθηση των δράσεων που αναλαμβάνονται, συμπεριλαμβανομένων των προτεινόμενων στην παρούσα ανακοίνωση.

Προτεινόμενες δράσεις	Από ποιον;	Έως πότε;
Ενίσχυση της παρακολούθησης της προόδου όσον αφορά την ψηφιοποίηση σε εθνικό επίπεδο μέσω του πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ για τον τομέα της δικαιοσύνης	Επιτροπή	2021 και μετά
Συγκέντρωση πληροφοριών για τη διαδικτυακή πύλη ηλεκτρονικής δικαιοσύνης σε σχέση με τις εθνικές πρωτοβουλίες για την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης	Επιτροπή / κράτη μέλη	1ο τρίμηνο 2021 και μετά
Οργάνωση υπουργικού φόρουμ για την ψηφιακή δικαιοσύνη	Επιτροπή, κράτη μέλη, ενδιαφερόμενοι	2021
Τακτικός απολογισμός της προόδου στην ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης	Επιτροπή, κράτη μέλη, ενδιαφερόμενοι	από το 2021 και μετά

3.9. Η ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης — ετοιμαζόμαστε για το μέλλον

Η ψηφιακή τεχνολογία διαρκώς εξελίσσεται. Συνεχώς κάνουν την εμφάνισή τους νέες προσεγγίσεις και λύσεις για τη διαχείριση, την ασφάλεια και την ανταλλαγή πληροφοριών. Οι εξελίξεις αυτές επηρεάζουν επίσης την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης. Αν δεν υπάρχει μια σαφής και επικαιροποιημένη εικόνα της κατεύθυνσης στην οποία κινούνται, οι επενδύσεις στα ψηφιακά συστήματα απονομής δικαιοσύνης κινδυνεύουν να καταστούν αναποτελεσματικές και μη αποδοτικές. Επιπλέον, η ανάδυση νέων τεχνολογιών συνεπάγεται την ανάγκη για συνεχή αξιολόγηση του αντικτύπου τους, ιδίως όσον αφορά τα θεμελιώδη

δικαιώματα και την προστασία των δεδομένων, όπως καταδεικνύεται από τις εξελίξεις στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης.

Όσοι εργάζονται στον τομέα της ψηφιοποίησης της δικαιοσύνης πρέπει να παρακολουθούν στενά τις εξελίξεις. Όλοι οι παράγοντες θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε τακτικά επικαιροποιημένες πληροφορίες, προκειμένου να μπορούν να τις αξιολογήσουν από νομική, τεχνική και δημοσιονομική άποψη προτού λάβουν αποφάσεις για επενδύσεις και διασφαλίσεις. Επιπλέον, οι σημαντικές ερευνητικές δυνατότητες σε επίπεδο τόσο κρατών μελών όσο και ΕΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διερεύνηση όλων των πτυχών της τεχνολογίας που είναι γενικά σημαντικές για την κοινωνία, αλλά παραμένουν ανεπαρκώς ανεπτυγμένες λόγω χαμηλού εμπορικού ενδιαφέροντος.

Οι δραστηριότητες έρευνας και προοπτικών που διενεργούν διάφορες οντότητες, λόγω χάρη το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Επιτροπής, θα μπορούσαν να συντονίζονται καλύτερα, ώστε να εξασφαλίζεται ότι όλες οι πτυχές της ψηφιοποίησης της δικαιοσύνης λαμβάνουν την προσοχή που τους αρμόζει. Θα πρέπει να επιδιωχθούν συνέργειες με το έργο που επιτελείται στο πεδίο της καινοτομίας και των προοπτικών στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού κόμβου καινοτομίας για την εσωτερική ασφάλεια, που επί του παρόντος βρίσκεται σε στάδιο δημιουργίας.

Επιπλέον, όπως ισχύει για πολλές άλλες πολιτικές, είναι αναγκαίο να υπάρχει συνεργασία όχι μόνο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και με τους εταίρους μας διεθνώς, ώστε να επιτυγχάνεται η βέλτιστη δυνατή χρήση της ψηφιοποίησης για ασφαλέστερη και αποτελεσματικότερη δικαιοσύνη. Τα πλεονεκτήματα της ψηφιοποίησης εκμεταλλεύονται και οι εγκληματίες, είτε διαπράττοντας ηλεκτρονικά εγκλήματα είτε χρησιμοποιώντας ψηφιακά εργαλεία προκειμένου να διαπράξουν εγκληματικές δραστηριότητες. Πολύ γρήγορα άδραξαν τις νέες ευκαιρίες που προέκυψαν από την κρίση COVID-19. Είναι συνεπώς εξέχουσας σημασίας οι δικαστικές αρχές και οι αρχές επιβολής του νόμου, σε ευρωπαϊκό επίπεδο και στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας, να είναι εφοδιασμένες με τα κατάλληλα εργαλεία ώστε να έχουν πρόσβαση στα συναφή ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία που είναι απαραίτητα για την αποτελεσματική διερεύνηση και δίωξη των εν λόγω εγκλημάτων. Η δέσμη μέτρων για τα ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία⁸³ θα παρέχει στις εθνικές αρχές επιβολής του νόμου και στις δικαστικές αρχές ευρωπαϊκές εντολές υποβολής και διατήρησης για την απόκτηση ψηφιακών αποδεικτικών στοιχείων από παρόχους υπηρεσιών στο πλαίσιο ποινικών ερευνών, ανεξαρτήτως του τρόπου εγκατάστασης του παρόχου ή αποθήκευσης των πληροφοριών. Είναι σημαντικό οι συννομοθέτες να προωθήσουν ταχέως τις προτάσεις της Επιτροπής. Επιπλέον, πρέπει να ολοκληρωθούν οι εν εξελίξει διαπραγματεύσεις με τους διεθνείς εταίρους μας – τόσο με τις ΗΠΑ όσο και στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για δεύτερο πρόσθετο πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο.

Προτεινόμενη δράση	Από ποιον;	Έως πότε;
Σε συνεργασία με το Κοινό Κέντρο Ερευνών, ανάπτυξη ενός προγράμματος παρακολούθησης, ανάλυσης και προοπτικών για την ψηφιακή	Επιτροπή / κράτη μέλη	2ο τρίμηνο 2021

⁸³ Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ευρωπαϊκή εντολή υποβολής και την ευρωπαϊκή εντολή διατήρησης ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις, COM(2018) 225 final - 2018/0108 (COD). Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων για τον ορισμό νόμιμων εκπροσώπων με σκοπό τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο ποινικών COM(2018) 226 final - 2018/0107 (COD).

τεχνολογία που σχετίζεται με τη δικαιοσύνη		
Δημιουργία ενός μηχανισμού στη διαδικτυακή πύλη ηλεκτρονικής δικαιοσύνης για την τακτική αναφορά, ανάλυση, ανατροφοδότηση και ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών για ΤΠ που σχετίζονται με τη δικαιοσύνη	Επιτροπή / κράτη μέλη	2ο τρίμηνο 2021

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Παρά το γεγονός ότι οι προσπάθειες στην ΕΕ έχουν ήδη αποφέρει αποτελέσματα, τα δεδομένα υποδεικνύουν την ανάγκη για σταδιακή μεταβολή προκειμένου τα σύγχρονα ψηφιακά εργαλεία να αξιοποιηθούν στο έπακρον, με απόλυτο σεβασμό προς τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Η κρίση COVID-19 έχει αποκαλύψει προκλήσεις και κινδύνους όσον αφορά την αποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης υπό έκτακτες συνθήκες, και έχει αναδείξει την ανάγκη για ενίσχυση της ανθεκτικότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης σε ολόκληρη την ΕΕ. Από την άλλη πλευρά, έχει επίσης πυροδοτήσει μια σημαντική μεταστροφή προς την υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών στις κοινωνίες μας. Με βάση αυτή τη μεταστροφή, είναι σημαντικό να δοθεί νέα ώθηση για τη δημιουργία μιας δεσπόζουσας προσέγγισης στην ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης στην ΕΕ, ώστε να αξιοποιηθούν όλες οι πιθανές ευκαιρίες και παράλληλα να εξασφαλιστούν οι κατάλληλες διασφαλίσεις.